БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан [illegible]

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1971 чыл.
ДЕКАБРЬ
24
ПЯТНИЦА
№ 302 (8702).

Өртээ 2 көп.

ПАРТИЯНЫҢ, ЧОННУҢ ПЛАННАРЫ

Бистиң калбак-делгем Төрээн чуртувустуң бүгү-ле черлеринде бо хүннерде партия активиниң хуралдары эртип турар.

Новгородка боол эрткен партия активиниң хуралынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның чанында партийжи контроль комитединиң даргазы **А. Я. Пельше** илеткел кылган. Активтиң киржикчилери партия Төп Комитединиң ноябрь Пленумунуң түңнелдерин болгаш областың партия организациязының сорулгаларының дугайын тодаргайы-биле чугаалашкан.

Ставрополь крайның партия активиниң хуралы база болган. Аңаа СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Ф. Д. Кулаков** чүве чугаалаан.

Ол ышкаш Калинин областың партия активиниң хуралынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВЦСПС-тиң даргазы **А. П. Шелепин**, Брянск областың болгаш хоорайның партия активинге — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы **К. Т. Мазуров**, Москва хоорайның Перово районунуң партия активинге — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП-ниң МХК-ның бирги секретары **В. В. Гришин**, Саратов областың партия активинге — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары **Д. Ф. Устинов**, Волгоград областың болгаш хоорайның партия организацияларының активинге — СЭКП ТБ-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы **М. С. Соломенцев** олар илеткелдер кылганнар.

Партия активиниң хуралдарынга чүве чугаалаан коммунистер, ажылчыннар тоску беш чылдың баштайгы чылында улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга чедип алган чедиишкиннерни демдеглеп, моон соңгааргы сорулгаларның дугайын тодаргайы-биле чугаалап турганнар.

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң үшкү сессиязының документилерин ханызы-биле тайылбырлап, тоску беш чылдың планнарын чедиишкинниг күүседиринче бүгү күштү мөөңнээри — партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының чугула сорулгазы болурун олар онзалап демдеглеп турганнар.

Актив хуралдарынга чаңгыс үн-биле хүлээп алган резолюцияларда СЭКП ТК-ның, ооң Политбюрозунуң партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин база ооң ажылдап кылганы иштики болгаш даштыкы политиказын амыдыралга боттандырар талазы-биле политиктиг шугумун база практиктиг ажыл-чорудулгазын коммунистерниң болгаш бүгү совет улустуң чаңгыс үн-биле чүүлдүглүүн турарын айыткан.

Эштер А. Я. Пельше, Ф. Д. Кулаков, А. П. Шелепин, К. Т. Мазуров, В. В. Гришин, Д. Ф. Устинов, М. С. Соломенцев олар чер-черниң партия болгаш совет ажылдакчылары-биле беседалажып, үлетпүр-бүдүрүлге черлеринге барып, специалистер, ажылчыннар болгаш колхозчулар-биле ужуражыышкыннарны кылгылаан. Олар тоску беш чылдың баштайгы чылының даалгаларын күүседири дээш совет кижилерниң кызымаккай ажыл-ижин сонуургап, социалистиг чарышты, коммунистиг күш-ажыл школаларының ажыл-чорудулгаларын организастап турары-биле таныжып, оларның боттарының үнелиг саналдарын бергеннер.

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң түңнелдеринге болгаш бо талазы-биле партия организацияларының сорулгаларынга тураскааткан партия активиниң хуралдары чер-черде ам-даа үргүлчүлеп турар.

Күш-ажылчы чедиишкиннерниң медээлери

Чайның иштинде, кыштың соогунда тайга-сын кезип, иви кадарары берге мергежилдерниң бирээзи. Каш хонгаш-ла одар солуур болганда ивижилерниң чурттап турар черин тып алыры безин берге. Ооң ужурунда ивижилерге колхозтуң санаашкын кылган комиссиязы белин четпейн баргылаар таварылгалар безин тургулаан.

«Тере-Хөл» колхозтуң ивижилери ам ээлчеглиг кадатче шилчээн. Сотпа Тожу бодунуң дузалакчы кадарчызы Буярай Сарыг-оол-биле кады төрүүр 100 мындыдан 80 анай алыр тургаш, 93 анайны алган. Ээлчежип ажылдаан соонда иви утчёду экижээн.

Кадарчыларның өг-бүлелери суурда эки бажыңнарны алган. Уруглары өөренип турар. Культурлуг амыдыралда хаара туттунган.

ЧУРУКТА: С. Тожу ивилерин кадарып чор.

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотозу.

Келир чылдың үлүүнде

Совет чоннуң амыдырал хандырылгазын улам экижидер дугайында партияның XXIV съездизиниң улуг программазын күүседир дээш аъш-чем үлетпүр эргелелиниң ажылдакчылары кужениишкин-биле ажылдап турар.

Тоску беш чылдың бирги чылының планнарын хуусаа бетинде күүседир дээш эргелелдиң бүдүрүлгелери 1971 чылда продукция сайгарарының чыл планын декабрь 15-те күүсеткен, азы 5310 муң рубльдиң продукциязын сайгарар тургаш, ону 5379 муң рубль чедирген. Декабрь айның төнчүзүнге чедир 190 муң рубльдиң продукциязын пландан ажыр бүдүрерин коллективтер хүлээнген. Орулга алырының планын ниитизи-биле 110 хуу күүсеткен.

Бүдүрүлгелерниң дыка хөй ажылдакчылары бүдүрүлге онаалгаларын ажыр күүседип, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкинде киржип, бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Оларга күш-ажылдың хоочуннары Мария Васильевна Микова, Иван Егорович Митькин болгаш Арида Хертековна Ондар, Мария Барламовна Панова, Михаил Григорьевич Хайрисламов, Мария Ивановна Тимофеева, Ооржак Лопсанчаповна Чымба болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Аъш-чем үлетпүрүнүң ажылдакчыларының мурнунда продукцияның шынарын экижидер, ооң ассортиментизин көвүдедир чергелиг улуг сорулгалар салдынган. Социалистиг чарышка киржип, алдынган хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседир дээш үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, инженер-техниктиг кадрлар, албан-хаакчылар кужениишкин-биле ажылдап турар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

* * *

Кызылдың сүт комбинады продукция сайгарарының чыл планын декабрь 14-те күүседипкен. Бо чылын 3 млн. 750 муң рубльдиң сүт продуктуларын сайгарары көрдүнген турган. Амгы үеде социалистиг хүлээлгелерин долу күүседир дээш түс-түс коллективтер ажылдап турар. Сүт комбинадының чер-черде бүдүрүлгелеринден Шагаан-Арыгның сүт заводу бо чылын чедиишкинниг ажылдап турар. Заводту алгылын, дериг-херекселдерин немей тургускан. Ооң уламындан немелде продукцияны бүдүрер, чаа кылыгларны белеткээрин шиңгээдип алыр арга тургустунган.

Д. МИХАЙЛОВ.

Чаа чылга төлептиг белек

Чыл келген тудум чоннуң амыдырал хандырылгазынга сагыш салышкын улам калбарып турар. Совет кижилерниң амыдыралының деңнелин бедидип, оларга таарымчалыг байдалдарны тургузарының талазы-биле ылангыя чаа беш чылда улуг сорулгалар салдынган. Ону шиитпирлээр дээш амыдырал хандырылгазының ажылдакчылары боттарының үлүүн киирип, тоску беш чылдың баштайгы чылында багай эвес ажылдааннар. Аңаа бирги ээлчегде Сарыг-Септиң амыдырал хандырылга комбинады хамааржыр.

Комбинаттың коллективи чоңга ачы-дуза чедирериниң чыл планын декабрьның 20-де күүседипкен. Ол дээрге идик-хепти чагыкчыларга даарап, ону септеп, баш таарар чер болгаш чурук тырттар цехтер 55 муң рубль түңнүг ажылдарны бүдүрүп кылганы-дыр.

Амыдырал хандырылга комбинадының үре-түңнелдиг ажылы таварылга эвес. Коллектив чыл дургузунда доктаамал эки ажылдап, ай, квартал планын үргүлчү күүседип келген. Эрткен он бир айда ниити продукция бүдүрериниң планын 101,6 хуу күүседип, ону саарарының планын 107,6 хуу күүсеткен. Ол үеде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүг болурун 102,9 хуу чедирген.

Бүдүрүлгениң хөй-хөй ажылчыннары боттарының шалыпчы күш-ажылы-биле чоннуң макталын чаалап алганнар. Тамара Петровна Елнауриниң удуртуп турар даараныглга цеги комбинаттың кол өзек бүдүрүлгези болгаш мурнакчы коллективи. Мында дуржулгалыг мастерлер Надежда Бипрова, Евдокия Гупикина, Татьяна Сорокина, Валентина Ростовцева оларның күүсеткен ажылдарын чагыкчылар өөрүшкүлүг хүлээп ап, бедик шынарын, эптиг, чаражын мактаан, демдеглээн турар. Идик септээр болгаш даараар цехте чагыглар хүлээп алыкчызы Александра Баргер чоңга ээлдек-эвилең чоруу-биле база хүндүлелди чаалап алган.

Чаа чылды улам эки чедиишкиннер-биле уткуур дээш Сарыг-Септиң амыдырал хандырылга комбинадының ажылчыннары улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар.

Бистиң корр.

КВАРТАЛ ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕН

Каа-Хем районнуң «Тииленге» колхозунуң механизаторлары болгаш тараажылары тоску беш чылдың ийиги чылының часкы хову ажылдарынга белеткелдерни шалыпкын чорудуп турар. Амгы үеде кол күштү техника септелгезинче мөөңнээн.

Механизаторлар техника септелгезинче ноябрь 10-да кирген. Бо аразында 9 тракторну, 3 автомашинаны, 15 андазынны, 15 сеялканы, 200 илиирни септеп дооскан. Механизаторларның кылган ажылын комиссия бедик шынарлыг деп үнелээн. Дөртки кварталда септээри-биле планнаан тракторлар, автомашиналар болгаш кожуланың чепсек-херекселдери бүрүн доозулган.

Септелгени № 1 хову-трактор бригадазының бригадири И. Морозов удуртуп турар. Ажыл-агыйның инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш механизаторлары септелгени белдирлер аайы-биле чорудар деп шилгелиг арганы шиңгээдип алган. Септенчилер ам 1972 чылдың бирги кварталының планын күүседир дээш ажылдап кирипкен. Мотористер Н. Морозов, Т. Ожогин, септенчилер В. Борбалдай, В. Алехин, токарь М. Кротов, каңнакчы И. Больдеров олар ажыл нормазын хүн бүрүде 120—130 хуу чедир күүседип турар.

С. КЕНДЕН.

Мал хүр

Бии-Хем районда «Халын» колхозтуң малчыннары ниитиниң малын кыштап хүр ажыраары-биле баш удур ыяк белеткенген. Олар Суглуг-Хемде ийи чаа кажааны, малчыннар чурттаар 3 бажыңны тудуп, чылыг турда-ла белеткеп алган. Ам малчыннарның чурттаар бажыңнары-даа, хоюнуң кажаалары-даа белен. Мал чемин кыштагларда чедирген.

Колхозтуң төп сүт-бараан фермазында инектерни тургузу азырап эгелээн, ынчангаш саар инектерниң сүдү авээжээр хамаан чок, харын улам немежип турар. Саанчылар сүт бүдүрериниң чыл планын ноябрьда-ла күүседипкеш, немелде хүлээлге алгаш, ону база-ла күүседир чеде берген. Мурнакчы саанчылар Маады Опежик, Галина Кара-Быс, Опежик Барыман олар бодунда быжыглаан инек бүрүзүнден 1800 литр чедир сүттү саап алган.

ОРДЕННИГ ХОЙЖУ

«Торгалыг» совхозта Тумат Өсүр-оол 20 ажыг чыл дургузунда хойжулап келген. Ынчангаш ооң ажыл дуржулгазы улуг. Кандыг-даа берге кыжын ол малын менди чыл ажырып келген. Хой малдап келген үезиниң дургузунда Тумат Өсүр-оол чылдың-на чүс хойга онаштыр 90-дан өрү 100 чедир хураганы доруктуруп келген.

Тоску беш чыл планының баштайгы чылында хойжу 100 хойга онаштыр 95 хураганы, тыва хойларның баш бүрүзүнден 2,4 кг дүктү алган. Үр чылдарда үлегерлиг ажылдап келгени дээш ол бо чылын Октябрь Революциязы ордени-биле шаңнаткан.

Ам ооң коданында 373 хой бар. Оларның күш-дешели шыырак. Малчынның кажаа-хораазы чылыг. Хой оолдап эгелээрге, чаш хураганнар турар чылыг кажааны база белеткеп алган.

Хоочун хойжу беш чылдың ийиги чылында чүс хойга онаштыр 105 хураганы менди доруктурарын, хой бүрүзүнден 2,6 кг дүктү кыргып алырын хүлээнген.

Мал чемиинге херегләэр 25 тонна сигенни, 10 тонна погааланы кыштагга чедирген.

Н. ДАМДЫН.

Часка белеткел

Тоску беш чылдың ийиги чылының часкы хову ажылынга белеткел «Тииленге» совхозтуң Шамбалыг салбырында кидин түлүк. Механизаторлар техника септелгезин, шаң ажылдакчылары үрезин арыглаашкынын чорудуп, хүн бүрү эки түңнелдерни чедип ап турар.

Салбыр келир чылдың часкы хову ажылынга 40 сеялка, 41 андазын, 900 илиир белеткээр. Дөртки кварталда механизаторлар хөй ажылды кылган. 26 сеялканы, 30 андазынны, 700 илиирни септеп дооскан. Механизаторларның кылган ажылын комиссия эки деп хүлээп алган. Арткан кожулада чепсек-херекселдерни 1972 чылдың январь 15-ке чедир доозарын септекчилер хүлээнген.

Септелгеде ажылдап турар механизаторлардан Д. Маннак-оол, К. Борбай-оол, М.-Х. Шириин-оол социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар. Кодээ ажыл-агыйның техниказының септелгезин дүргедедиринге токарь каңнакчы А. Чичуевтиң улуг ажыктыг болуп турарын демдеглээри чугула. Септекчилер бригадазын М. Дажы эки удуртуп, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн болгаш ажылдың шынарын бедидер талазы-биле организастыг ажылдарны чорудуп келген.

Салбырның шаң ажылдакчылары үрезин арыглаашкынын организастыг чорудуп турар. Моторист М. Сумунак, ажылчыннар М. Дембирел, О. Өшку-Саар болгаш өскелер-даа ажыл нормазын хүн бүрү 110—140 хуу чедир күүседип, үрезин арыглаашкынын чаа чылдың бетинде бүрүн доозар.

Д. САРЫГЛАР.

Идейлиг кижизидилгениң чепсээ

Чурттуң дээди өөредилге черлериниң ниитилел эртемнериниң кафедралар эргелекчилериниң бүгү-эвилел чөвүлел хуралы Москвада ажыттынган. Коску совет эртемденнер СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр ниитилел эртемнериниң өйү келген айтырыгларын, оларны башкыларының айтырыгларын чугаалажып турар.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары **П. Н. Демичев** чөвүлел хуралды ажыткан.

Хүндүлүг президиумну Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Политбюрозу состаатыг кылдыр улуг көдүрлүүшкүн-биле соңгаан.

Чыылганнар СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, секретары **М. А. Сусловту** чылыы-биле уткаан. Бодунуң чугаазынга М. А. Суслов коммунистиг тургузуушкунуң амгы үе-чадазында марксчи-ленинчи теорияны чогаадыкчы хөгжүдериниң чугула сорулгаларынга доктааган.

ССРЭ-ниң Дээди болгаш тускай ортумак өөредилге министри В. П. Елютин «СЭКП-ниң XXIV съездизи болгаш дээди өөредилге черлериниң ниитилел эртемнериниң, кафедраларының сорулгалары» деп илеткелди кылган.

Дээди өөредилге талазы-биле СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин боттандырбышаан, партияның, улустуң, чурттуң мурнунга онаажып турар важок улуг харысалганы бүрүнү-биле медерен билип турар бис деп, илеткелчи демдеглээн.

Дээди школа ниитилелдиң эртем-техниктиг деңнелгезинге боттуг салдышкынны киирип турар. Эрткен беш чылда чурттуң дээди өөредилге черлеринге студентилерниң өөредилгезиниң болгаш коммунистиг кижизидилгезиниң шынарын бедидер талазы-биле улуг ажыл кылдынган. Ол үениң дургузунда дээди болгаш тускай ортумак эртемниг 7 миллион ажыг специалистерни белеткеп үндүрген. Тоску беш чылда чурттуң дээди өөредилге черлери болгаш техникумнары 9 миллион хире дипломнуг специалистерни доостуруп үндүрер. СЭКП-ниң маадырлыг төөгүзүн, философияны, политиктиг экономиканы болгаш эртемниг коммунизмни кадрларының хандыр чогаадыкчы өөренири оларның ниити эртем белеткелиниң чарлынмас кезээ болуп турар.

Ооң дараазында илеткелчи СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле ам дээди школаның чорудуп турар улуг ажылын тодаргай чугаалаан. Ниитилел эртемнериниң башкыларының эртемге үндезилеттинген системазын ажылдап кылырының, өөредилге чорудулгаларынга техниктиг чепсектерни нептередириниң, социал-экономиктиг эртемнерниң башкыларының башкы мергежилин бедидериниң улуг ужур-дузазын үнелеп көрүп турар.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының оралакчы президентизи академик П. Н. Федосеевтиң илеткелинге ниитилел эртемнерин — партияның төөгүзүн, философияны, политиктиг экономиканы улам хөгжүдери-биле холбашкан айтырыгларны тургускан. Эртемденнерниң кужениишкиннериниң коммунистиг тургузуушкунунуң мировоззрение үндезиннерин ажылдап кылырынче, чаа кижиниң кижизидиринче угландырган дээрзин оратор демдеглээн.

Чөвүлел хурал ажылын үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Найыралчы аян-чорук-биле

Кубаның Президентизи Москвада

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың чалаашын ёзугаар Кубаның Коммунистиг партиязының ТК-ның Политбюрозунуң болгаш Секретариадының кежигүнү, Куба Республиканың Президентизи Освальдо Дортикос Торрадо найыралчы аян-чорук кылып Москвага келген.

Кубаның болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шимээн аэродромга Освальдо Дортикос Торрадону СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный, СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. Н. Новиков, ССРЭ-ниң даштыкы садыг министри Н. С. Патоличев, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң бирги оралакчылары В. В. Кузнецов, А. И. Семенов болгаш албанның өске-даа кижилери уткаан.

Кубаның Коммунистиг партиязының ТК-ның Секретариадының кежигүнү Блас Рока, Куба Республиканың Совет Эвилелинде элчини Рауль Гарсия Пелаес, куба элчин черииң ажылдакчылары, а ол ышкаш Чили Республиканың ССРЭ-де элчини Гильермо дель Педрегаль Эррера олар уткааннарның аразында бар болган.

Чепсектиг Күштерниң үш хевириниң — чадаг шериглерниң, ужудукчуларының, далайжыларның хүндүлел таңныылын ужудуушкун шөлүнге чыскааган.

...Гаванадан келген самолёт аэровокзалдың бажыңының чанынга доктааган. Освальдо Дортикос Торрадо болгаш өске-даа куба оннуктер самолёттуң чадазындан дүжүп келген. Уткааннар оларга чылыг байырны чедирген.

Хүндүлел таңныылының начальниги Куба Республиканың Президентизинге рапортту берген. Гимннерни күүсеткен.

О. Дортикос биле Н. В. Подгорный совет дайынчыларның чыскаалының баары-биле эрткен.

Куба аалчылар совет күрүне ажылдакчылары-биле, Москваның ажылчы чоннарының төлээлекчилери-биле мендилешкен.

Президент-биле кады Планнаашкынның төп чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Лупе Гутьеррес, даштыкы садыг министриниң бирги оралакчызы Рауль Леон Торрас, даштыкы садыг министриниң оралакчызы Амадо Бланко болгаш өскелер-даа келген.

Совет Эвилелиниң Куба Республикада элчини Н. П. Толубеев ол-ла самолёт-биле Москвага чедип келген.

Аэродромдан Освальдо Дортикос Торрадо Кремльде аңаа тускайлаан резиденцияже чорупкан. Кудумчуларны ийи акы-дуңма чурттуң күрүне туктары-биле шимээн.

(СЭТА).

Совет-куба чугаалажыышкыннар

Декабрь 22-де Кремльге СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинниң, СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушевтиң база Кубаның Коммунистиг партиязының ТК-ның Политбюрозунуң болгаш Секретариадының кежигүнү, Куба Республиканың Президентизи Освальдо Дортикос Торрадонуң аразында чугаалажыышкыннар эгелээн.

Акы-дуңма найыралдың, чүректиң ханызындан болгаш бүрүн билчиишкинниң байдалынга эрткен чугаалажыышкыннар үезинде ийи чурттуң улустарының эрге-ажыктарынга Совет Эвилелиниң болгаш Кубаның аразында бүгү талалыг кады ажылдажылгазы улам хөгжүдериниң база ханыладырының айтырыгларын көрген. Кайызынга-даа сонуургалдыг амгы делегей байдалының чамдык айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарының солчулгазы база болган.

Чугаалажыышкыннарга совет таладан ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. Н. Новиков, ССРЭ-ниң даштыкы садыг министри Н. С. Патоличев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле Күрүне комитединиң даргазы С. А. Скачков, ССРЭ-ниң министрлериниң бирги оралакчылары В. В. Кузнецов, М. Р. Кузьмин, албанның өске-даа кижилери киришкен.

Чугаалажыышкыннарга куба таладан Куба Республиканың Совет Эвилелинде элчини Рауль Гарсия Пелаес, Планнаашкынның төп чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Лупе Гутьеррес, даштыкы садыг министриниң бирги оралакчызы Рауль Леон Торрас, даштыкы садыг министриниң оралакчызы Амадо Бланко киришкен.

Чугаалажыышкыннар үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Акы-дуңма найыралдың байдалынга

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң чазаа декабрь 22-де Кремльдиң Улуг ордузунга Освальдо Дортикос Торрадога аллар болдурган дүштеки шайлалганы тургускан.

Дүштеки шайлалгага совет таладан эштер А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, М. А. Суслов, К. Ф. Катушев, албанның өске-даа кижилери олурушкан.

Акы-дуңма найыралдың болгаш чүректиң ханызындан байдалга эрткен дүштеки шайлалга үезинде А. Н. Косыгин биле Освальдо Дортикос Торрадо чугаалар солушкан.

(СЭТА).

Тес-Хемде Агар даан ажа бээрге, кезек-кезек кара талдар-биле ак чыраа холуй үнген, ужу-кыдыы көзүлбес шынаа ынаар-ла шөйлүп чоруй барган чыдар. Ол черниң адын Дугай дээр.

Дугай—бода малдың ораны. Ооң одарлары инекке, чылгыга, тевеге черле кайгамчык таарыжыр. «Ак-Эрик» колхозта Эрендей Орус-оолдуң бригадазын ында тургускан ужуру ол.

Амгы үеде Дугайда тевежи Михаил Дөнчүн, инекчи Каспыл-оол Дугар-оол болгаш өске-даа малчыннарның аалдары кыштап турар. Ол малчыннарның эң аныяа—Сагаачы Кызыл-оол.

Сагаачы Кызыл-оол колхозунуң инээн беш чыл малдап келген. Бо үениң дургузунда күш-ажылга кызымаан болгаш чонунга төлептиин ол көргүзүп келген.

ЧУРУКТА: Сагаачы Кызыл-оол.

К. ЧООДУНУҢ фотозу.

Ажылды улам экижидер

Күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилелиниң XIII область конференциязынга илеткелчи болгаш санал берген делегаттар обкомнуң отчёттуг үеде чорудуп келген ажылында чедиишкиннерин демдеглеп, четпестерин илередип, ооң чылдагааннарын тодарадып, ханы анализти берген.

Профэвилел обкомунга 32 министерство болгаш эргелел коллективтери хамааржып турар. Олар мурнунда салдынган сорулгаларны багай эвес шиитпирлеп келген. Саң органнары 1970 чылда республиканың бюджединиң орулга киирип алырының планын 102,6 хуу күүседип, даалгадан ажыр 1124 муң рубльдиң орулгазын алган. Бо чылдың тос айларында көрдүнген онаалганы база ажыр боттандырган. Кинофикация эргелели ажылын элээн экижиткен. Бердинген планныг онаалгаларның көргүзүглерин күүседип турар. Чөөн-Хемчик, Тожу, Каа-Хем, Бии-Хем районнарының кинофикация четкилери, «Найырал», «Пионер» кинотеатрлар социалистиг чарышка тиилекчи болуп, көскү черлерни ээлеп келген. Бо дугайында профэвилел обкомунуң даргазы В. Ф. Матсон отчёт илеткелинге демдеглээн.

Тыва улустуң национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культуразы соксаал чокка хөгжүп турар. Ооң тодаргай херечизи республиканың уран чүүл көрүлдези болур. Орта ниитизи-биле 500 хире коллективтен 13 муң хире кижи киришкен. Оларның концерт программаларының идейлиг утка-шынары ханы, күүседикчилерниң мергежили бедик болган. Ылаңгыя Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Мөңгүн-Тайга, Кызыл хоорайның бот-тывынгыр уран чүүл коллективтери көрүлде үезинде эки ажылдарны чоруткаш, шаңналдыг черлерни алган. Бо бүгү-ле херекти организастап чорударынга чер-черде профэвилел организациялары биче эвес хемчеглерни боттандырып чорутканын илеткелчи болгаш санал берген эштер демдеглээш, культура албан черлериниң ажылда чедир кылдынмайн турар чүүлдерге доктааган.

Күрүнениң хөгжүм-шии театрынга барып турар көрүкчүлерниң, библиотекаларда номчукчуларның саны эвээш. Бот-тывынгыр уран чүүл коллективтери доктаамал ажылдавайн турар. Культура албан черлериниң чонга бараан болур бар аргаларын чедир ажыглавайн келген. Ол дугайында Тыва АССР-ниң культура министри М. С. Хомушку саналынга чугаалааш, ону экижидерниң сорулгаларын айыткан.

Профэвилел амыдыралы

Эмнелге, культура албан организация черлериниң ажылын экижидер, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, социалистиг чарышты организастаарын сайзыраңгайжыдар талазы-биле чугаа конференцияга кол черни ээлээн.

Профэвилел обкому, ооң чер-черде организациялары социалистиг чарышты калбартыр, дээш тодаргай хемчеглерни алган. Ооң түңнелинде 5682 кижи чарышта хаара туттунган. Коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинде 4846 кижи киржип турар, оларның 2346-зынга коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп атты тывыскан.

Профэвилел обкому эргелелдер-биле кады социалистиг чарыштың түңнелин квартал санында, а кодээ Советтер аразында чарышты чылда ийи удаа үндүрерин чурумчуткан. Кинофикация эргелелинде, Күрүне банкызында, Кызыл хоорайның медицина албан черлеринде социалистиг чарышты дээштиг, организастаан.

Кызыл хоорайның медицина ажылдакчыларының профэвилел комитеди коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинни өскелерден дээре удуртуп турар. Бо ажылды башкарар хоорай штавын тургускан. Ында хоорай эмнелгелериниң төлээлерин киирген. Олар чылда ийи удаа киирип келген документилер ёзугаар коммунистиг күш-ажылдың салбырлары болгаш шалыпчылары деп аттарны тывсып турар.

«Социалистиг чарышты организастаарын улам экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын амыдыралга боттандырар дээш профэвилел организациялары чер болганда хемчеглерни ап турар. Ындыг болза-даа, социалистиг чарышты организастап, удуртуп турарында улуг четпестер барын конференцияга илереткен. Чарышты ёзу барымдаалап организастаар, ооң түңнелдерин чогуур үезинде үнүрбес, мурнакчыларның дуржулгазын нептеретпес, четпестерниң чылдагааннарын тодаратпас чоруктар бар.

Ажылчы чоннуң дыштанылгазын шын организастаары профэвилел организацияларының хүлээлгези. Ындыг турбуже бо ажыл амгы үениң негелдезинге дүүшпейн турарын конференцияга демдеглээн.

Дыштаныр хүннерде массалыг хаактыг, конькилиг селгүүстээшкинни, спортчу маргылдааларны, өске-даа хемчеглерни ховар организастап турар.

Профэвилел обкому, райкомнары кудуку организацияларын кошкак удуртуп, боттуг дуза чедирбейн, эки ажылдыгларның дуржулгазын нептеретпейн турарын, үндүрген шиитпирлерниң хыналдазын чогуур үезинде чорутпайн келгенин делегаттар шүгүмчүлээн.

Амгы үеде күрүне албан черлериниң профэвилел организацияларының сорулгазы чүл дээрге, СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сески чыыжының үшкү сессиязының шиитпирлерин идепкейлиг пропагандалаары, беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш демиселге ажылчы чонну мөөңнээри, социалистиг чарышты дээштиг организастаары болур.

Күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң чаа составын конференция соңгаан. Профэвилел обкомунуң даргазынга В. Ф. Матсон база катап соңгуткан.

Т. ХЕРТЕК.

АЖЫЛ—ИШЧИ ЧУГАА-БИЛЕ ЭРТКЕН

Коммунист бодунуң хүлээлгезин, харыылап турар ажыл-херээн кайы хире күүседип турарын, ооң бот-идепкейлиг болурун чедип алырынга партияның кудуку звенолары улуг рольдуг болуп турар. СЭКП-ниң Бии-Хем район комитеди партия бөлүктериниң ажылын экижидеринче доктаамал сагыш салып келген.

Чоокта чаа районда партия бөлүктериниң удуртукчуларының семинары болуп эрткен. Аңаа партия тургузуушкунунуң талазы-биле теоретиктиг илеткелдерни номчаан болгаш практиктиг ажылдарны чугаалашкан. Ооң иштинде «Партия бөлүктеринге хүя демдеглелин кылып чорударының дугайы», «Партия хуралдарын эрттирериниң чуруму», «СЭКП кежигүнү болуру болгаш аныяк коммунистер-биле ажыл» дээш, өске-даа темалыг илеткелдер болгулаан. Малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажылды болгаш социалистиг чарышты организастаарының, бүдүрүлгениң мурнакчыларын партияга шилип алырының, профэвилелиниң болгаш комсомол бөлүктерин удуртурунуң талазы-биле дуржулга солчуушкуну база болган.

Семинарга «Саян» совхозтуң Могайда сүт-бараан фермазында партбөлүктүң удуртукчузу Н. Попова биле «Хадың» колхозтуң төвүнде сүт-бараан фермазында партбөлүк удуртукчузу Г. Кара-кыс олар боттарының ажыл дуржулгазын чугаалааннар.

Партия бөлүктери бүдүрүлгениң ажылынче ханылап кирип, ооң ажылын контрольдаар эргезин долузу-биле ажыглап, коллективтерде планныг даалгаларны бедик шынарлыг күүседирин чедип алырынга эки салдарны чедирип турарының чижектери бар. Коммунистерниң бүдүрүлгеге мурнакчы ролюн, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар, продукцияның шынарын бедидериниң айтырыгларын партбөлүктерниң хуралдарынга чугаалажып турар. Бо талазы-биле Хадыңның сүт-бараан фермазында партия бөлүүнүң ажылының үлегерин семинарның киржикчилери эки деп санаан.

Ол ферманың коммунистери тоску беш чылдың баштайгы чылының планын хуусаа бетинде күүседир дээш чарышты баштап киргеш, өскелерни олче хаара тудуп, сөглээн сөзүнге ээ болуп, алган хүлээлгелерин күүсеткеннер. Эрткен чылдың он бир айларында ферма бир саар инектен 1325 кг сүт сагган болза, бо чылдың ол-ла үезинде көргүзүг 1571 кг четкен. Партбөлүктүң удуртукчузу, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады Галина Ырымаевна Кара-кыс боду хууда үлегерин көргүзүп, эң хөй сүттү сагган. Эрткен он бир айларда ол инектен-не 2040 кг сүт сагган. Коммунист М. Өпээжик оон дудак чок көргүзүглүг. Ферманың коллективиниң мурнакчы ажыл-ижиниң ачызында колхоз күрүнеге сүт садарының планын күүседир аргалыг болган.

Могайның сүт-бараан фермазында партия бөлүүнүң бир эки талазы болза, ында ажылдап турар кижилерниң аразында кижизидилге ажылын эки тургусканында. Партия кежигүнү эвестерни хөй-нийти ажылынче доктаамал хаара тудуп, кижилерниң бот-идепкейин көдүрүп, улустарны хей-аът киирип, дээштиг организакчы ажылды чорудуп келген. Он бир айларның түңнели-биле алырга сүт саалдазының талазы-биле ферма районда ийиги черни ээлеп турар.

Партия бөлүктериниң ажылы улам-на дээштиг, тодаргай сорулгалыг, шудургу ажылдыг болурун доктаамал чедип алыр дугайында семинарга солун чугаа болган болгаш моон соңгаар кандыг хемчеглерни алза экил дээрзин ооң киржикчилери боттарының саналдарынга киирген.

В. ГАБИТОВ,
СЭКП Бии-Хем райкомунуң
килдис эргелекчизи.

Хой ажылында чугула айтырыг

ПРАКТИКА БАДЫТКААН

Эртемден Илья Кызыл-оолдуң «Дүвүренчиг байдал чүден болганыл?» деп чүүлүн кончуг чөпсүнүп номчудум. Ында көргүстүнген байдалдың чамдык четпес чүүлдери бистиң ажыл-агыйда база бар. Ол ылаңгыя уксаажыдылгага хамааржыр. Тарып боозадылганың планнарын күүсетпес, ол ажылды багай чорудар, а чамдыкта малчыннар боттары туразында «шокар» кошкарлар салгылаптар дээн ышкаш. Колхозтуң хоюнуң уксаазы ниитизи-биле элээн экижиттинген, колдуунда 1, 2, 3 класстың хойлары. Ынчалза-даа уксаажыдылга ажылын ала-чайгаарлаашкынче киириптер болзувусса, хамык малдың эки шынарларын үрээнивис ол. Бо талазы-биле демиселди чорудуп турар болза-жок, ам-даа ооң дээштиин кошкан.

Бистиң колхозтуң бир бригадазының практиказындан чижекти көргүспүшаан, биске «нарын дүктүг хой таарышпас, ажыы эвээш» дээр хөөннер-биле маргыжыксаан ийик мен. Бир эвес нарын дүктүг хойнуң кажаа-хораазы, чемсууру багай болза, ону өстүрери берге. Ынчалза-даа ол бүгүнү таарыштыр кылып ап болур. Биске нарын дүктүг хойну өстүреринге удурланыр кижилер турган. Ам-даа «тыважыдар» дээр хөөннер көстүп келгилеп тургулаар.

Биске нарын дүктүг хойну өстүрүп болур дээрзин Иван Данзурунуң бригадазының чижээ тодаргай бадыткап турар. Ол бригадада хой, хураган кажааларын төлевилел ёзугаар эвес-даа болза, черле элээн эки кылган. Сугну чоогунда кудуктан дажыглап турар. Одары шымбай делгем. Бригада малының чемин чылдың-на четчири-биле белеткеп ап чаңчыккан. Малчыннар кежээ, ажыл-ишке кызымак улус.

Эрткен беш чылда бригаданың чамдык көргүзүглерин маңаа айтып болур. Бригада 587 центнер дүктү, 6050 центнер эътти бүдүрүп, планныг даалгаларын ажырган. Бүдүрген продукцияны акша-биле көргүзерге миллион ажыг рубль четкен азы бригаданың кежигүн бүрүзү чыл санында беш муң рубльдиң продукциязын бүдүрген. Продукция садарын база чедиишкинниг шиитпирлеп келген. Бригадир боду эрткен беш чылда ортумаа-биле төрүүр чүс хойга онааштыр 105 хураганны, хой бүрүзүнден-не 3800 грамм дүктү алган. Ындыг бедик көргүзүглер бригаданың өске малчыннарында, ылаңгыя М. Сувандиде, Б. Сыратта база бар. Кысказы-биле чугаалаарга, эрткен беш чылда уксаазын экижиткен хойлуг бо бригада бодунуң мурнунда салган сорулганы чедиишкинниг күүседип келген. Тоску беш чылдың бирги чылында бригада база эки ажылдап, чүс хойга онааштыр 104 хураганны камгалап алган.

Эртемге үндезилээн зоотехниктиг негелдени шын сагыырга, уксаажыткан малдың ажаалдазын экижидерге, көргүзүг бедик болур-дур. Маңаа кол чүве кызымак, шудургу ажыл болур. Бир эвес чогуур негелделер четпес болза, база-ла бистиң колхозтуң өске бригадазы ышкаш, түңнелдер куду болур. Четпестер бирги бригадада база бар, ынчалза-даа хүн бүрүнүң дуржулгазынга даянып, ону эдип ап турар.

Колхозка хойнуң түлүктеп оолдаарын февраль, март айларда кылдыр, боозадылганы ынчаар чорудуп турган. Ол орай дээрзин херек кырында биле бердивис. Ынчап хой арыпкан турар, а хураган келир кышка чедир быжыгып, эки дорукпас. Күзүн эр хураганнарны күрүнеге садар ужурга база таваржыры ховар эвес. Адаанывыс үеде төрүттүнген муң чыгыы хураганны бирги бригададан үзүп дужаарга, ортумаа-биле 37 килограмм четкен. А бир эвес олар бир ай бурунгаар төрүттүнген болгаш семиртип азыраан болза, эъттиң улуг курлавыры болдунары илдең. Ынчангаш келир чылын боозадылганы ынчаар таарыштырарын бодап турар бис.

Бистер бодувустуң колхозувуска уксаажыдылганы бүгү тала-биле экижидерин өөренип көөр, бар четпестерни дарый чайладыр дээш ажылдаар бис.

М. САРЫГЛАР,
«Чодураа» колхозунуң кол
зоотехниги.

Демниг ажыл

Ажыл шагы дооступ турда, Кызыл-Мажалыктың «Сельхозтехника» каттыжышкынында септелге мастерскаязынга чеде бердим. Ында ажыл-иш хайныышкынныг чоруп туру. Кижи бүрүзү тускай ажыл хуваалдалыг: мотор септээн, коробка часкан, тракторнуң янзы-бүрү үүрмек кезектерин кылган, черле чай чогу кончуг, чугаалажып, ажыл-иш-даа айтырар хире эвес. Конторага чедип кээримге, «Сельхозтехниканың» эргелекчизи Николай Кириллович Дворков кабинединде автопарктың эргелекчизи Борис Хертек-биле даартагы ажыл-ижин планнап, чугаалашкан олурлар. Олардан «Сельхозтехниканың» 11 айларда ажылының түңнелин сонуургап, айтырып эгеледим. Николай Кириллович бодунуң столунуң кырынга чыткан кылын кыдыраажын ажыткаш, чугаалады:

— Бистиң коллектив СЭКП Төп Комитединиң «Социалистиг чарышты организастаарын улам экижидер дугайында» доктаалын изиг-биле деткип таныжып көргеш, боттарынга алган хүлээлгелерин багай эвес күүседип турар. Тодаргайлаарга, бистиң автопарк чыл планын 11 айларда бүрүн күүсеткен. Бо чылын 130 трактор септээр тургаш, 160-ны септеп алдывыс, 40 комбайн септээр тургаш, 45-ти септээн, оон аңгыда пландан ажыр 10 тракторну, 5 комбайнны септээрин хүлээнген бис. Септекчилер аразында чарыш улам калбарып турар...

Кызыл-Мажалыктың «Сельхозтехника» каттыжышкыны үшкү кварталда республиканың «Сельхозтехника» салбырларының аразынга калбарган чарышка бирги черни алган.

— Бистиң чолаачылар чыл планын күүседипкен. Олар чүък сөөртүрүнүң планын 7 хуу ажырган. Чолаачылар аразында чарыш калбарып турар. С. Богданов, Сарыглар Овус, Сарыглар Арзылаң чарышка тиилекчи болуп турарлар — деп, Борис Хертек чугаалады.

— Септекчилерде мурнакчылар кымнарыл?—деп, Николай Кирилловичиден база катап айтырдым.

— Бисте мотористер, слесарьлар, токарьлар аразында тус-тус чарыштыг. Олардан хоочун ажылдакчы коммунистер: мотористер Монгуш Семис-оол, Ооржак Бири, токарь С. Мамышев, слесарь Монгуш Хөкүй-оол өскелерге үлегер-чижээн көргүзүп, аныяктарны өөредип турарлар— деп, эргелекчи чугаалады.

Чарыштың түңнелин айлап, кварталдап үндүрүп, тиилекчилерни акша-биле шаңнап турар. Эрткен 11 айларда бо коллектив 3960 акша-биле мурнакчыларны шаңнаан. Септелге мастерскаязы бо чылын чугула септелге кезектери-биле эки хандыртынган. Ол ышкаш кышка удур септелге мастерскаязын, автомашина гаражын эки септеп белеткээни ажылчыннарның ажылдаарынга таарымчалыг болуп турар.

— Бистиң коллектив каража чок ажылдап турар. Он бир айларның түңнелин алгаш көөрге, 27 муң киловатт-шак электро-энергияны, 30 тонна хөмүр-дашты, 6 тонна кывар-чаар материалды, 5 автомашина дугуйларын болгаш транспорт талазы-биле пландан дашкаар 14 муң рубльди камнап алган азы ниити түңү 22 муң рубль болуп турар — деп, Николай Кириллович чугаалай-дыр.

«Сельхозтехника» каттыжышкынының девискээринде көскү агитацияны база багай эвес тургускан: көргүзүг, хүндүлел самбыралары, чаа беш чылда комбайн, трактор бүдүрерин көргүскен стендилер дээш, кыйгырыг, лозуң, плакаттар бар. Бо бүгү база-ла ажыл-иштиң бүдүрүкчүлүүнге эки салдарны чедирип турар.

Беш чылдың баштайгы чылын «Сельхозтехника» каттыжышкынының инженер-техниктиг ажылдакчылары, септекчилер, чолаачылар ынчаар доозуп турарлар.

— Чыл төнчүзүнге чедир алган немелде хүлээлгелеривисти бүрүн күүседип, чаалап алган Кызыл туктарывысты чаа чылда быжыг тудар дээш, шудургу ажылдап тур бис— деп, Николай Кириллович түңнелинде чугаалады.

М. ХОЮГ-ООЛ.

ШЫЛГАТТЫНГАН УГЛАНЫЫШКЫН

(Төнчүзү. Эгези № 301 «Шында»).

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң болгаш ГФР-ниң Федералдыг канцлери В. Брандтының аразында Крымга болган беседалар тайбыңның херээнге бараан болган. Ужуражыышкынның киржикчилери делегейниң элээн хөй айтырыгларын чугаалажып көргеш, ССРЭ-ниң болгаш ГФР-ниң, а ол ышкаш ПУР-нуң болгаш ГФР-ниң аразында керээлер күштүг болуп бадылаттына бээрге ол чурттарның аразында харылзаалар чогумчуур, калбак, быжыг, үр үениң кады ажылдажылгазы тургустунар деп быжыг бүзүрелин илергейлээннер. Ол чорук Европага тайбыңны быжыглаар талазы-биле ийи чурттарның, оларның кожаларының амгы болгаш келир үедеги салгалдарынга улуг ажыкты бээр ийик.

Барыын Берлин талазы-биле дөрт талалыг дугуржулгага ат салган чорук Европага болгаш делегейге дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынга ужур-дузалыг. Дөрт күрүнелерниң чугаалажыышкыннарын эгелээр дугайында инициативаны Совет Эвилели үндүрген болгай. Дугуржулганы чедип алганы—Европаның төвүнге байдалды экижидеринче угланган практиктиг базымнарны кылырынга, бо диңке айыыл чок чорукту быжыглаарынга эки үндезинни тургузуп турар.

Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралды чыылдырар дугайында саналды социалистиг чурттар идип үндүрген. Бо айтырыг улам деткимчени ап турар. АКШ-тың болгаш Канаданың киржилгези-биле Европа чөвүлел хуралын чыылдырарын Францияның, ГФР-ниң, Финляндияның, Канаданың чазактары болгаш өске-даа чурттар деткип турар, ол хурал Европа диңке быжыг тайбыңны тургузарынга улуг рольду ойнаар. Чөвүлел хуралды 1972 чылда чыылдырары-биле ооң белеткелин дүрген эгелээр дугайында бодал, саналдарын дыка хөй күрүне болгаш хөй-нийти ажылдакчылары киирип турар. Маңаа хамаарыштыр практиктиг бир чугула базым болза, Варшава Керээзи киржикчилери күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң чоокта чаа эрткен хуралы болур.

ИМПЕРИАЛИСТИГ күштерниң делегейниң ол, бо талаларынга дайын айыылын тургузуп турар чимзенишкиннерин делегейниң хөй-нийтизи дүвүрээшкин болгаш сагыш човаашкын-биле хайгаарап турар. Совет Эвилели боттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш империализмге, колониализмге болгаш неоколониализмге удур демисежип турар улустарның талазында туржуп турар.

Бистиң партиявыс, Совет күрүневис боттуг быжыг туруштуг ээлеп, Индий-Кыдатта болгаш Чоокку Чөөн чүкте империалистиг агрессияның айыылдыг одагларын узуткаарының, Азияга тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарының практиктиг базымнарын боттандырып турар.

Бистиң партиявыс, совет улус Вьетнамның ажылчы чоннар партиязы-биле, Вьетнам Демократтыг Республиказы-биле социалистиг эп-сеткил каттыштырылгазын болгаш быжыг дайынчы найыралды тудуп турар. Америк агрессияга удур вьетнам улустуң, Индий-Кыдаттың улустарының демиселин деткээн СЭКП-ниң XXIV съездизиниң кыйгырыы, а ол ышкаш Совет Эвилелиниң вьетнам улуска көргүзүп турар экономика болгаш шериг дузаламчызы вьетнам улуска хамаарыштыр совет кижилерниң бедик интернационализминиң дугайын тодаргайы-биле херечилеп турар. Бистиң улустарывыстың найыралы — Азияга байдалды чогумчударынга чугула фактор болуп турар дээрзин ССРЭ-ниң партия-чазак делегациязының ВДР-ге аян-чоруу база катап көргүскен.

Совет даштыкы политиканың кол сорулгаларының бирээзи болза, национал хосталгалыг шимчээшкинни калбаа-биле деткиири, хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш империализмниң чимзенишкиннеринге удур улустарның демиселинге идепкейлиг дузалаары болур. Израиль агрессияга удур араб улустарның демиселинге Совет Эвилелиниң хүн бүрүдеги деткимчези аңаа чижек болур. Найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээни чарганының түңнелинде сөөлгү үеде совет-египет харылзаалар улам ыңайгы хөгжүлдени алган.

Делегейниң айыыл чок чоруун хандырарынга Совет Эвилелиниң болгаш Индияның аразында чарган тайбың, найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээ улуг ужур-дузалыг болуп турар. Ол керээ бистиң харылзааларывыста чедип алган чүүлдерни чүгле быжыглап турар эвес, харын чаа перспективаларны ажыдып турар. Керээге ат салган чорук совет-индий найыралды, бистиң кады ажылдажылгавысты улам быжыглаар баазаны тургузуп турар болгаш Азиягадаа, бүгү делегейге-даа тайбыңның эрге-ажыктарынга дүгжүп турар.

Улустарның хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң удурланыкчылары —агрессорларның үүлгедиглерин болгаш планнарын сый шаппышаан, ол ышкаш империалистиг реакцияның күштеринге удур угланган принципиалдыг угланыышкынны боттандырбышаан, Совет Эвилели дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырар дээш, янзы-бүрү социал тургузуглуг бүгү күрүнелерниң бот-бодунга таарымчалыг кады ажылдажылгазы дээш, чепсеглениишкинни эндере бүдүрерин соксадыры дээш, бот-бодунга удурланышкак шериг блоктарын узуткаар дээш, чепсеглениишкинни бүгү-нийти дүжүрери дээш туржуп турар.

Ону барымдаалааш, Совет Эвилели ядролуг беш күрүнениң конференциязын болгаш чепсеглениишкинни дүжүрер талазы-биле Бүгү-делегей конференциязын чыылдырар дугайында кыйгырыгны үндүрген, Европада чепсектиг күштерни кызырар дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүн саналдаан. Совет Эвилели өске-даа социалистиг чурттар-биле кады чепсеглениишкинни дүжүрер талазы-биле Женева комитединге «Бактериологтуг (биологтуг) чепсекти болгаш токсиннерни ажылдап кылырын, бүдүрерин база чыырын хоруур, оларны шуут узуткаар дугайында» конвенцияның эде көрдүнген төлевилелин киирген.

Делегей байдалын чогумчударынга Совет Эвилелиниң болгаш Американың Каттышкан Штаттарының аразында харылзаалар улуг ужур-дузалыг. Сөөлгү үеде кылган базымнар чамдык чүгээр түңнелдерни берген. ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың аразында стратегтиг чепсекти кызыгаарлаар талазы-биле чугаалажыышкыннар чоруп турар. ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың аразынга ядролуг дайынның тыптыр бээр айыылын эвээжедир талазы-биле хемчеглер дугайында база ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың аразында дорт харылзаа шугумун сайзыраңгайжыдар талазы-биле хемчеглер дугайында совет-америк ийи дугуржулгага ат салыышкыны бо күзүн Вашингтонга болган.

ССРЭ-ниң капиталистиг делегейниң дыка хөй чурттары-биле харылзаалары идепкейлиг болгаш янзы-бүрү характерлиг апар чыдар. Капиталистиг чурттарга, ооң иштинде АКШ-ка хамаарыштыр бистиң принципиалдыг туружувустуң утказы болза тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның принциптерин практика кырынга чайгылыш чок болгаш долузу-биле боттандырары, бот-боттарынга таарымчалыг харылзааларны хөгжүдери, а маңаа белен күрүнелер-биле тайбыңны быжыглаар херекке кады ажылдаары, ооң характерин быжыг туруштуг болдурары болур.

* * *

«Дайынның болгаш тайбыңның айтырыгларын шиитпирлээринге улустарга дузалаар ужурлуг бис»—деп, В. И. Ленин өөредип чораан. (Чогаалдарының долу чыындызы, том 35, арын 16). Бистиң чуртувус бо чагыгны практика кырынга боттандырып турар. Бистиң тайбыңга ынакшылдыг политикавыс бүгү улустарның амыдыралчы негелделеринге болгаш чүткүлдеринге дүгжүп турар. Акы-дуңма коммунистиг партияларның, демократтыг хөй-нийтиниң калбак бөлүүнүң СЭКП-ниң болгаш Совет чазактың делегей ажыл-чорудулгазынга байыр чедирип, деткип турарының, тайбың болгаш депшилге дээш, улустар аразынга кады ажылдажылга болгаш империалистиг агрессияның одагларын узуткаар дээш демиселге ооң улуг ужур-дузазын демдеглеп турарының ужуру-даа ында.

XXIV съездиниң ажылдап кылганы даштыкы политиктиг программаны Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының чайгылыш чок боттандырып турары социалистиг кады ажылдажылганы улам быжыглап, делегейниң коммунистиг шимчээшкинин, антиимпериалистиг бүгү күштерни сырый каттыштырып, тайбыңны болгаш улустарның айыыл чок чоруун быжыглап турар.

Тайбыңның совет политиказынга бедик үнелелди акы-дуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларның бо чылын Болгарияга, Чехословакияга, ГДР-ге, Моолга болгаш элээн каш капиталистиг чурттарга эрткилээн съездилери берген. Ол съездилер интернационализмниң боттаныышкынын, делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң калбарып база быжыгып, боттарының хүрээлениниң сырый каттыштырып турарын херечилээн.

XXIV съездиниң даштыкы политиктиг программазын моон соңгаар-даа чайгылыш чок удуртулга болдурарын СЭКП ТК-ның ноябрь Пленуму ТК-ның Политбюрозунга дааскан, ону боттандырарга ССРЭ-ге болгаш өске-даа социалистиг чурттарга социализм тургузуушкунунуң даштыкы байдалдары экижиир, бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының үндезинин тургузар.

Бистиң партиявыс XXIV съездиниң даштыкы политиктиг программазын боттандырбышаан, амгы үеде делегей ареназынга идеологтуг демиселдиң ролю улам өзүп турар деп санап турар. Империалистиг пропагандага болгаш марксизм-ленинизмниң удурланыкчыларынга удур демиселге бистиң чуртувустуң эрге-ажыктарын, социализмниң болгаш бүгү коммунистиг шимчээшкинниң эрге-ажыктарын камгалап, боттарының ажыл-чорудулгазының деңнелин база ажыктыын бедидеринче даштыкы политиктиг, идеологтуг болгаш пропагандисчи органнарның кичээнгейин Пленум угландырган. Буржуаз идеология-биле моон соңгаар-даа шиитпирлиг демиселди чорудуп, марксизм-ленинизмниң, пролетарлыг интернационализмниң езузунга совет кижилерни кижизидери эргежок чугула.

Реаксылыг дайынзырак күштер, буржуаз идеологтар болгаш пропагандистер бүгү-ле чүүлдерни ажыглап тургаш, Октябрьның төрүттүнген чуртунуң бедик болгаш чаагай сорулгаларын бужартадырын, тайбыңның болгаш делегей ажылдажылгазының планнарын боттандырарынга шаптыктаарын оралдажып турарлар. Ынчалза-даа социализмниң болгаш тайбыңның күштери улам быжыкканының түңнелинде ындыг оралдажыышкыннар перспектива чок, ындыг политикада кедилиг келир үе чок апар чыдар.

Совет Эвилели боттарының өңнүктери болгаш эвилелчилери-биле, тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштер-биле кады СЭКП-ниң XXIV съездизиниң идип үндүргени тайбыңның программазын чайгылыш чокка, быжыы-биле боттандырар апаар.

«Съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бистер социалистиг чурттарның сырый каттыжышкынын болгаш найыралын быжыглаарынга, делегей ареназынга оларның ролюн улам бедидеринге күжүвүстү харамнанмас бис. Съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бис национал-хосталгалыг болгаш революстуг бүгү шимчээшкин-биле эвилеливисти быжыглаар бис. Съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бис күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынын хандырар дээш боттарывыстан хамааржыр бүгү-ле чүүлдерни кылыр бис» деп эш Л. И. Брежнев чугаалаан.

Бистиң партиявыстың бүгү делегей ажыл-чорудулгазы Совет Эвилелиниң экономика, политика болгаш камгалал күчүзүнүң өзүлдезинге даянып турар. СЭКП ТК-ның Пленумунуң чүүлдүгзүнүп көргени болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының бадылааны тоску беш чыл планын бүгү көргүзүглер талазы-биле чедиишкинниг күүседири ССРЭ-ниң делегей туружун, ооң ат-алдарын улам ыңай быжыглаарынга, делегей ареназынга бистиң партиявыстың мурнунда турар сорулгаларны шиитпирлээринге бирги черге ужур-дузалыг болуп турар.

СЭКП ТК-ның даштыкы политиктиг угланыышкынын бүгү коммунистер, бүгү совет улус чаңгыс үн-биле деткип, долузу-биле чүүлдүгзүнүп турар.

А. ЛУКОВЕЦ.

БИСТИҢ ЧУРТУВУСТА

Чарыштың эгелекчилеринде

„КЫЗЫЛ ПРОЛЕТАРИЙ“ ЗАВОДТА

«Күүсеттинген». Москваның «Кызыл пролетарий» заводунуң станок тудукчуларының чылда социалистиг хүлээлгелериниң кол пунктуларының дужунда бо сөстү бижээн. Чаа беш чылдың эгезинде «Чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаар бис» деп олар аазааннар. Чылдың баштайгы хүннеринден эгелээш олар планнап алган хүлээлгелерин быжыы-биле күүседип шыдаан. Станок херекселдер үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң Бүгү-эвилел чарыжынга «Кызыл пролетарий» заводтуң коллективи үш кварталды улаштыр бирги черни ээлеп келген.

Чыл эгезинден тура «Кызыл пролетарий» завод пландан ажыр 180 чазаныр станокту кылып үндүрген, ол дээрге хүлээлгеде алганындан ийи катап ажыг болганы ол. Оларның дөртүнүң бирээзи-ле программа-биле башкарар станок болур. Ындыг станоктарга нарын дээн кезектерни безин дүрген, бедик шынарлыг кылдыр кылып болур аргалыг болгаш ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка бедиир.

Станок бүдүрүкчүлери келир үениң дугайында амдыгаалдан эгелээш бодап турар. Чаа конструкцияның чазаныр станогун чогаадып кылган, ол станок ам үндүрүп турар станоктарны чоорту солуптар. «Кызыл пролетарийниң» чедип алган чедиишкини бүрүзү — муң-муң ажылчыннарның болгаш инженерлерниң чогаадыкчы уран шевер чоруунуң түңнели болур. Чыл планын хуусаа бетинде күүсеткеннерниң даңзызында бүдүрүлгениң бүгү звеноларының ажылчыннары бар. «Кызыл пролетарийниң» он-он ажылчыннары чыл планын күүседипкен. Ону чедип алырда оларга чүгле чаа техника эвес, а ажылчыннарның чогаадыкчы чоруу дузалаан. Бо чылын 250 чогаадыкчы саналдарны бүдүрүлгеге ажыглап киирген. Оортан 80 муң рубльдиң камналгазын алган.

Москваның станок тудукчулары пландан ажыр продукция бээриниң болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң планын күүседипкениниң дугайында рапортту бергеннер. «Сельхозтехниканың» чагыын ёзугаар станок бүдүрериниң чыл планын сентябрьда-ла күүседипкен.

В. МОЛЧАНОВ.
(СЭТА-ның корр.).

ТАРААЛАҢ СОВХОЗТА

Алтайның «Бийский» совхозунуң ажыл-ишчилери боттарының социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседипкен. Бүгү тарылга шөлүнден бедик дүжүттү ажаап алган. Ооң түңнелинде күрүнеге пландан ажыг 110 муң центнер тарааны дужааган. Элеваторларже эң эки сорттарның дүжүдүн сөөртүп чедирген.

Ажыл-агыйның ховуларынга бедик агротехниканы ажыглап турган. 2,5 муң гектар шөлге аммиак селитразын ажыглаан. Ол чорук Сибирьниң байдалынга бир эргежок чугула чүве — тарааны дүрген быжырарын болдурган. Тараада белоктуң хемчээли көвүдээн.

Совхозтуң малчыннары база шылгараан. Олар күрүнеге сүт, эът садар хүлээлгелерин ажыр күүседипкеннер. Бир инектен-не ортумаа-биле үш муң килограмм сүттү сагган. А совхозтуң эң мурнакчы саанчызы М. А. Зинченко саар инектен-не 3410 килограмм сүттү алган. 6700 центнер эът садар планны 7300 центнерге күүсеткен.

Бо чылын совхозта чаа адыр—хаван ажыл-агыйы тывылган. Бүдүн чартык муң хаван өстүрер механизастаттынган комплекс туттунган.

Баш бурунгаар кылган санаашкын-биле алырга, беш чылдың бирги чылын совхоз 1250 муң рубль орулгалыг доозар болуп турар.

Ам совхозтуң ажылчыннары болгаш тускай эртемденнери келир часка белеткенип турар. Бирги болгаш ийиги класстың үрезиннери урдуптан. Ховуларже дыка хөй органиктиг чемишчидилгени үндүрген. Тракторлар, тарылга машиналарының болгаш тараа ажаар комбайннарның септелгези графикти мурнап чоруп турар.

Н. КАРАСЕВ.
(СЭТА-ның корр.).

БИЛИГ БЕДИДЕР КУРСТУ ДООСКАШ КЕЛГЕН

Партияның Красноярск крайкомунуң чанында партия-совет ажылдакчыларының билиин бедидер ай хуусаалыг курска Тыва АССР-ден барган бөлүк кодээ Советтер даргалары программаны чедиишкинниг өөренип дооскаш, ээп келген.

Олар марксисчи-ленинчи теорияның, партияның, Совет чазактың иштики болгаш даштыкы политиказының, Советтер ажылының дугайында лекцияларны дыңнап, ажыл-агый болгаш культура-чырыдыышкын ажылының чугула сорулгаларын чугаалашкан. Дуржулга солчулгазы ол курстуң ажылынга бир кол черни ээлээн. Өөредилге үезинде кодээ Советтер даргалары боттарының ажылынга ажыктыг хөй чүүлдерни билип алган. Бистиң республиканың чамдык кодээ Советтериниң даргалары боттарының ажылының дуржулгазын семинарның киржикчилеринге база сонуургаткан. Таңдының Кур-Чер кодээ Совединиң күүскомунуң даргазы Моңгуш Моңгуш-оол Советтиң организас-массалыг ажылының, депутаттар-биле ажылды канчаар тургусканының, доктаамал комиссияларның ажылының дугайын чугаалаан. Улуг-Хемниң Хендерге кодээ Совединиң күүскомунуң даргазы Оюн Бугалдай Советтиң хүлээп алган шиитпирлер күүселдезин организастап турарының, депутаттарның чоннуң чагаа-хомудалдары-биле ажылының, херек эргелелиниң дугайын чижектер-биле таныштырган.

Курстуң киржикчилери Ачинскиниң бир кодээ Совединге экскурсиялап чораш, ооң организас-массалыг ажылын сонуургап, ажыктыг чүүлдерни билип алган. Оон аңгыда Красноярск крайкүүскомнуң ээлчеглиг сессиязынга олар шупту олурушкан болгаш чоннуң чагыгларын күүседир талазы-биле ажылды канчаар организастап турарының дугайында депутаттарның берген санал-оналдарын кичээнгейлиг дыңнаан.

Р. ТОЛЗАТМАА.

ДАШТЫКЫДА

Айыыл чок чорук Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Айыыл чок чорук Чөвүлели Индостан чартык ортулукта байдал дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүн дооскан.

Айыыл чок чорук Чөвүлели сонуургалдыг талалар-биле сүмелешкен соонда Индостан чартык ортулукка үргүлчүлелдиг тайбыңны тургузарының чугулазын айтып турар резолюцияның төлевилелин хүлээп алган. Ол төлевилелде десеннерниң дүргени-биле дедир чанарының хемчеглерин алырынче болгаш чогуур байдал тургустунары билек-ле даштыкы шериглерни өскениң девискээринден үндүреринче талаларны кыйгырып турар.

Резолюция төлевилелин хүлээп алыры дээш Чөвүлелдиң 13 кежигүнү бадылаан, ийи кижи дадагалзаан. Аңаа кым-даа удур бадылаваан.

Индостан чартык ортулукта байдалды экижидеринге идиглиг чугула чүүлдерни резолюцияда кииргенин айыткаш, Совет Эвилелиниң төлээлекчизи Я. А. Малик девискээр талазы-биле кандыг-даа негелдени Индияның салбайн турарын онзалап демдеглээн.

Бангла дештиң тускайлаң болгаш хамаарышпас чорукту бодунуң шилип алыр эргезинге база катап удурланырын Пакистанның төлээлекчизи оралдашкан.

Индияның даштыкы херектер министри С. Сингх бо талазы-биле айтырыгны Пакистанның чазаа-биле кайы-кайызынга-даа ажыктыг кылдыр шиитпирлээринге Индияның белеңин чугаалааш, аңаа Бангла дештиң төлээлекчилери ыяап-ла киржир ужурлуг деп айыткан. Резолюцияда чамдык чугула чүүлдерни айытпайн турарын ол база демдеглээн.

Бо айтырыг дугайы эргежок чугула апаар болза чаа хуралды база катап чыылдырар деп Айыыл чок чорук Чөвүлели шиитпирлээн.

Индира Гандиниң кыйгырыы

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның премьер-министри Индира Ганди туруштуг болгаш сагылга-чурумнуг болуруңче чурттуң чонун кыйгырган. Индий-пакистан кызыгаарда амгы байдалга хамаарыштыр Индира Ганди «дайын доозулган бе азы чок бе деп чугаалаары мензэ берге-дир» деп медеглээн.

Премьер-министрниң Делиде резиденциязының чанынга чыылганнарның мурнунга чүве чугаалап турган, Индира Гандиниң демдеглээни: «Индия тайбыңның, демократияның, социализмниң идеалдары дээш демиселди чорудуп турар, ынчангаш оларга хандыкпылдыг болур ужурлуг бис».

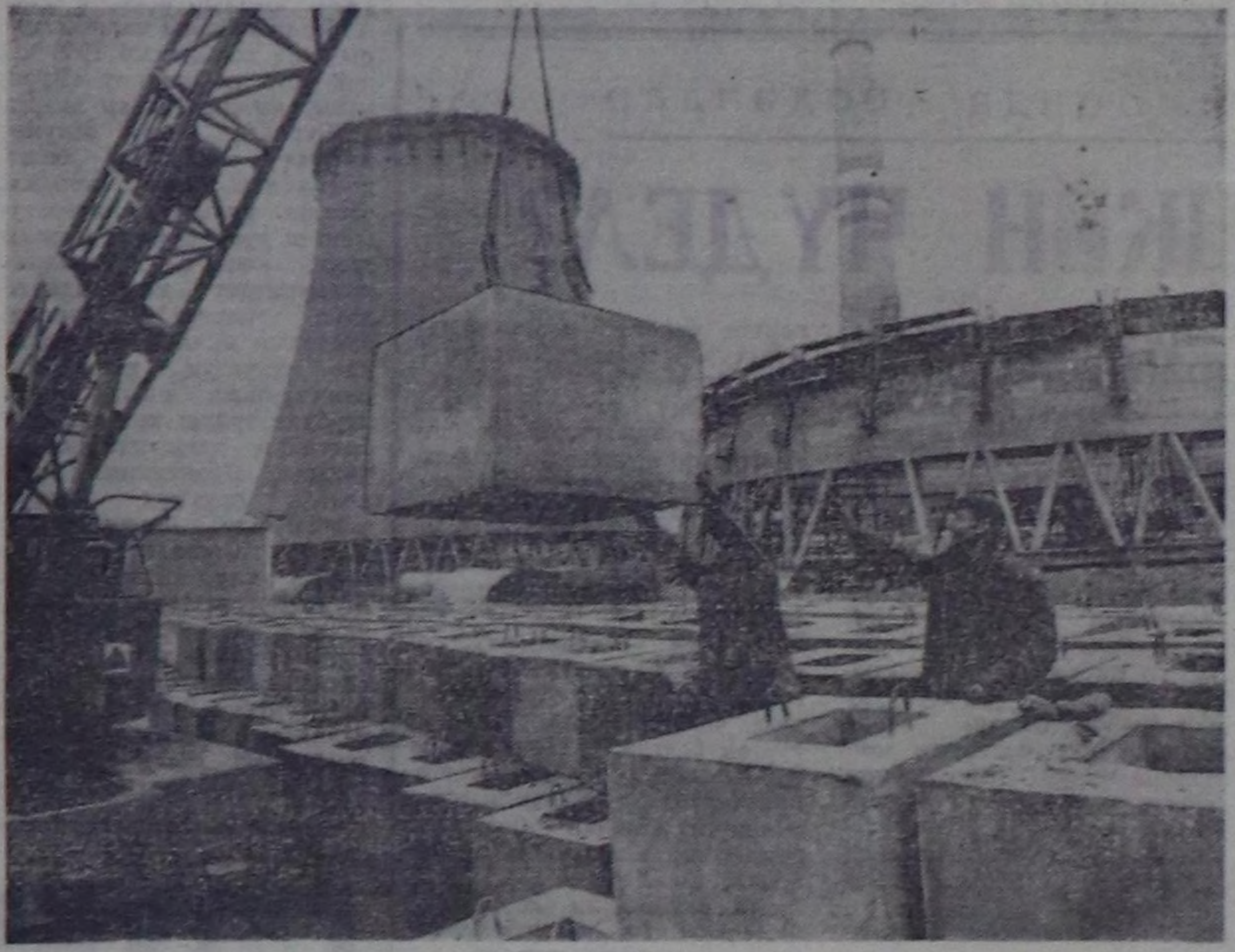

ЧЕХОСЛОВАКИЯ. Словакияның чөөн талазында Лаборец болгаш Уг хемнерниң каттышкан белдиринде «Вояны» деп электростанцияның ийиги ээлчээн тудуп турар. Электростанцияның 12 турбоагрегаттары чылда 8 миллиард киловатт-шак энергияны ажылдап кылыр. Станцияга одаар хомур-дашты Совет Эвилелинден демир-орук-биле дажыглаар.

ЧУРУКТА: «Вояны» деп электростанцияның тудуунда.

ЧТК—СЭТА-ның фотозу.

Шаажылаашкынга белеткел

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Анджела Дэвисти январь 31-де судтап эгелээр, ынчалза-даа америк эрге-чагыргалар аңаа амдыгаалдан белеткенип турар.

Парлалганың бижип турары-биле алырга, полицияның болгаш суд органнарының «оваарымчалыг болурунуң» хемчеглери Каттышкан Штаттарга мооң мурнунда безин туруп көрбээн чүүл болур.

Сан-Хоседе (Калифорния штат) суд бажыңының чанында судка олуржурун чөпшээрээн кижилерни үжеп-чиндиир тускай бажыңны безин тудуп турар.

Суд бажыңын дээскиндир херимнеп, электроннуг хайгаараашкынны болгаш тускай чырыткыны кылып турар. Ол ышкаш суд үезинде Анджеланы хоругдаар кара-бажыңда база-ла тускай хайгаараашкын дериг-херекселдерин немей кылып турар.

Бо бүгү чүүлдер суд болурунуң мурнунда эрге-чагыргаларның кылып турары антикоммунистиг үүлгедиишкиннериниң дугайын улам тодаргайы-биле көргүзүп турар-дыр.

ЧУГУЛА ШИИТПИР

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корр. О. Пивоваровтуң дамчытканы:

КНО-нуң Кол Ассамблеязы Делегейге айыыл чок чорукту быжыглаар дугайында декларацияда айыттынган принциптерни болгаш чүүлдерни бадыткап турар резолюцияны хүлээп алгаш, ону боттандырып чорударының дээштиг хемчеглерин алырынче бүгү күрүнелерни кыйгырган.

Бо айтырыгны Совет Эвилели тургузуп эгелээни билдингир болгай. 1969 чылда-ла Кол Ассамблеяның юбилейлиг сессиязының хүн айтырыынга делегейге айыыл чок чорукту быжыглаар дугайында чүүлдү киирерин Совет Эвилели неген турган. Ынчаарда Декларацияда айыттынган бүгү принциптерни Кол Ассамблеяның хүлээп алганын бо резолюциязында күштүг болдурган. Ынчангаш оон бээр эрткен үе дургузунда делегейге тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарының талазы-биле чамдык чүүлдер чедип алдынганын резолюцияда демдеглээн.

Ынчалза-даа чамдык чепсектиг месилдежиишкиннер тайбыңга болгаш айыыл чок чорукка кыжаныглыг боор турарын Ассамблея база илереткен. Ынчангаш КНО-нуң Уставын болгаш Декларацияда айыткан чүүлдерни барымдаалааш, амгы үеде боор турар месилдежиишкиннерни үэе шиитпирлээринге идиг кылырынче бүгү күрүнелерни кыйгырбышаан, Кол Ассамблеяның дараазында сессиязының хүн айтырыынга ону боттандырып чорударының дугайында чүүлдү киирер деп, Ассамблея доктааткан.

Ассамблеяның бо шиитпирин хүлээп алырының мурнунда ону ыяк чугаалажып көрген болгаш делегаттарның хөй кезии ук Декларацияның улуг ужур-дузалыын онзалап айтып турган.

Барыын Берлинге хамаарышкан айтырыглаар талазы-биле дөрт талалыг дугуржулга, ССРЭ биле ГФР-ниң, Польша биле ГФР-ниң аразынга керээлерни чарганы Европада дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырып, кады ажылдажылгага идиглиг болганын делегаттар айтып турган.

Ооң-биле кады делегей байдалын баксырадып турар дыка айыылдыг болуушкуннарны база делегаттар айтып турганнар. Оларга хамыктың мурнунда АКШ-тың агрессиязының Индий-Кыдатта үргүлчүлээшкини болгаш Чоокку Чөөн чүкте дайынның айыылдыг одааның туруп турары хамааржыр. Ол ышкаш португалы колонизаторларның болгаш Мурнуу Африканың расистерниң боттарының тергиидээшкинин камгалаары-биле үүлгедиишкиннер кылырын үргүлчүлеп турары Африканың Мурнуу талазында база дүшкүүрлүг байдал боор турар.

Бо бүгү чүүлдерни барымдаалааш, КНО болза, Делегейге айыыл чок чорукту быжыглаар дугайында декларацияның принциптерин бадыткап чарлаары эргежок чугула деп санааш, тайбыңга улуг ужур-дузалыг ол шиитпирни үндүрген.

Чиңгине секретарьның албанынга

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Австрияның КНО-да доктаамал төлээлекчизи Курт Вальдхаймны КНО-нуң чиңгине секретарының албан-дужаалынга сүмелээр дугайында шиитпирни Айыыл чок чорук Чөвүлели хүлээп алган.

Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң сүмезин сессияның түңнел хуралынга Кол Ассамблея бадылаар кылдыр дамчыдып берген. КНО-нуң амгы чиңгине секретары У Танның бүрүн эргелериниң хуусаазы бо чылдың декабрь 31-де доостур.

Чедиишкинниг болган

САНА. (СЭТА). ЙАР-ның Республика чөвүлелиниң даргазы Абдуррахман аль-Арьяни Совет Эвилелинден Йеменге чанып келгеш, Сана аэродромунга мынчаар медеглээн: «Совет Эвилелинге аян-чорук чедиишкинниг болган». ССРЭ-Йемен Араб Республикага экономика болгаш культура талазы-биле улуг дузаламчыны көргүзер дээрзин ол демдеглээн.

Дайзынга согуушкуннар

● ХАНОЙ. (СЭТА). Индий-Кыдаттың чурттарының патриотчу күштери америк агрессорларның болгаш оларның чалчаларының шериглеринге күчүлүг согуушкуннарны таварыштырарын үргүлчүлеп турар.

ВИА агентилелдиң дыңнатканы-биле алырга, декабрь 14 дүнезинде Киенфриг можуга патриотчу күштер «кезедир» дээр хемчеглерге киржип турган сайгон чалча шериглерниң 90 солдадын кадыг-дошкун тулчуушкуннар үезинде өлүрген болгаш балыглаан. Зялай болгаш Контум можуларга хосталга күштери 11 шериг машиназын чок кылган, 3 вертолётту дүжүр аткан, дайзынның хөй санныг солдаттарын болгаш офицерлерин чыскаалдан үндүрген.

● Лаоска үш хүн үргүлчүлээн кадыг-дошкун тулчуушкуннарның соонда Улусчу хосталга армиязының дайынчылары чурттуң стратегия талазы-биле чугула девискээри — Кувшиналар шынаазын ээлеп алган. Патриоттар ол шынаада дөрт баазаны хунаап алган болгаш дайзынның 500 солдат, офицерин чыскаалдан үндүрген, элээн каш самолёттарын дүжүр аткан.

● Камбоджаның патриоттары дайзынга удур тулчуушкуннарга улуг чедиишкиннерни чедип алган. Кхмер информация агентилелиниң дамчытканы-биле алырга, декабрьның баштайгы 12 хүннеринде Камбоджаның хостаарының Улусчу чепсектиг күштериниң дайынчылары Компонгчам, Компонгтхом, Прейвенг болгаш Свайриенг можуларга дайзынның 300 ажыг солдат, офицерин сандан үндүрген.

ДАШТЫКЫДА

Кижи
болгаш
хоойлу

АЖЫЛЧЫННАРНЫ, АЛБАН-ХААКЧЫЛАРНЫ АЖЫЛДАН ҮНДҮРЕРИНИҢ ЧУРУМНАРЫ

Ажылчын болгаш албан-хаакчыларны ажылдан үндүрериниң чурумнары кандыг болурул? Хуусаа айтып чарган керээлерни үзериниң, үр үе иштинде аарып турар ажылдакчыны ажылдан үндүрериниң чурумнары кандыгыл? Өске-даа айтырыгларны сонуургап, консультация бээрин дилээн чагаалар бистиң солуннуң номчукчуларындан болгаш бүдүрүлгелерден, албан организацияларындан, ажыл-агыйлардан кээп турар.

Ынчангаш бөгүнгү номерге юрист С. Дорсаттың консультациязын парладывыс.

Консультация

ССР Эвилелиниң болгаш Эвилелдешкен республикаларның Күш-ажыл хоойлузунуң Үндезиннериниң 15 дугаар чүүлүнде көрдүнген күш-ажылчы керээлерни соксадырының үндезиннери болза:

талаларның дугурушканы ёзугаар;

хуусаа доктаадып чарган керээлерниң хуусаазы төнгенде;

ажылчын албан-хаакчы кижини шеригге келдирткенде ийикпе шериг хүлээлгезинге киргенде;

ажылчын, албан-хаакчы кижиниң (Үндезиннерниң 16 чүүлү), албан чериниң (17-ги чүүл) күзели ёзугаар азы профэвилел организациязының (Үндезиннерниң 20 чүүлү) негелдезин ёзугаар, өске ажылче шилчиткенде азы соңгулдалыг ажылга барганда;

албан-организация, бүдүрүлге черин өскээр көжүргенде, ынаар барбайн артып калганда;

ажылчын, албан-хаакчы кижиге хамаарыштыр судтуң хосталгазын казып шииткен шииткели күштүг болганда, азы мурнунда ажылдап турган черинге артып, ажылын уламчылаар арга чок кылдыр шииттиргенде күш-ажылчы керээлерни соксадыр.

Үстүнде айыткан Үндезиннерниң 15 чүүлүнүң 2 кезээнде көрдүнген хуусаа айтып чарган керээлерниң хуусаазы төнерге ажылчын, албан-хаакчы кижилерни ажылдан үндүрери албан эвес.

Бир эвес ук хуусаа төнгенде ажылчын кижи мурнуку хевээр ажылдап турар болза, талаларның кайы бирээзи керээни соксадыры дугайында айтырыг көдүрбейн турар болза, ук керээ хуусаа чок керээже шилчий бээр.

1922 чылда хүлээп алган КЗОТ-туң 47 чүүлүнүң «д» кезээнде, бир эвес ажылдакчы кижи кылып турган ажылы-биле дорт харылзаалыг кем-херек үүлгедир ийикпе ийи ай ажыг үениң иштинде хоругдалга турар болза ажылындан үндүрүп болур турган. Ынчаарда канчаалдыр шииттиргенин (шенелдеге, элип чазаар ажылдарга болгаш өске-даа) хамаан чокка үндүрүп турган. Үндезиннерде бо айтырыгларны оон өскээр шиитпирлеп турар.

Үндезиннерниң 15 чүүлүнүң 7 кезээниң КЗОТ-туң 47 дугаар чүүлүнден ылгалы болза:

а) үүлгеткен кем-херекти ажыл-биле холбаалыг азы холбаа чок деп ылгавас;

б) хоругдалга чеже-даа үе иштинде турза, шииткел күштүг болгуже чедир ажылдан үндүрүп болбас;

в) чүгле ажылдап турган черинге ажылдаар арга чок кылдыр шииттиргенде ажылдан үндүрүп болур. Үндезиннерниң 16 дугаар чүүлүнде ажылчын, албан-хаакчы кижилер боттарының күзели-биле ажылдан үнүп болурунуң дугайын айыткан. Ажылдакчы кижилер каяа-даа ажылдап, кандыг-даа эрге-дужаал эдилеп турза албан черин 2 неделя бурунгаар сагындыргаш, ажылдан үнүп болуру билдингир. Ажылдакчы кижи ажылдан үнериниң дугайында бодунуң бижимел билдириишкинин албан черинге киирип, ону сагындырар. Ындыг сагындырыышкын билдириишкинни чүгле ажылдап турган үезинде эвес, аарып азы шөлээлеп турган киирип болур. Ол үезин ийи неделя сагындырыг хуусаазынга киир санаар. Ажылдан үнер дугайында билдириишкинни ажылдакчы бүрүзү киирип болур.

Ынчалза-даа хоойлуда чамдык кызыгаарлаашкыннарны көрген. Чүл дээрге, хосталгазын казыттырбайн шенелдеге шииттирген кижилер ол шииттирген хуусаазының иштинде ону хынап турар органнарның (суд, милиция) чөпшээрели чокка ажылдан үнүп болбас.

Ийи неделя хуусаалыг сагындырыышкынны билдириишкин киирген хүннүң даараазында хүнүнден эгелеп санаар. Чижээлээрге, билдириишкинни декабрь 1-де киирген болза сагындырыг хүнүн декабрь 2-ден эгелеп санаар болгаш сөөлгү ажыл хүнү декабрь 15 болур. Бо хуусааның иштинде администрация чери ук кижиниң орнунга өске ажылдакчыны тып алыр ужурлуг. Ол ийи неделя хуусаа эрткен соонда керээ үзүлген деп санаар, ажылдакчы кижи өске черге ажылдап кирер эргелиг. Айыткан хуусаа төнмээнде ажылын каптар болза, ол кижини прогулдаан дээш ажылдан үндүрүп болур. Доктааттынган 2 неделя хуусааны сагыры администрация черинге болгаш ажылдакчы кижиге албан. Чылдагаанныг таварылгада ук хуусааны кызырып болур. Ындыг чылдагааннар болза, өөредилге черинге киргени, аараан ийикпе кырааш пенсияже үнгени, урут божааны болгаш өске-даа таварылгалар.

Хуусаа айтып чарган керээлерни үзери. Бо дугайын Үндезиннерниң 16 чүүлүнүң ийи дугаар кезээнде чугаалап турар. Ону ынчаалдыр ангылаанының чылдагааны болза, ындыг керээ чарган кижи айыткан хуусаа эртпээнде бодунуң күзели-биле ажылдан үнүп болбас. Ынчалза-даа ажылдакчы кижи аараан ийикпе ажыл кылыр шинээзин чидирген болза, администрация чери күш-ажыл хоойлуларын үреп, керээде айыткан чүүлдерни күүсетпейн турар азы өске-даа чылдагааннын таварылгада ажылдакчы бодунуң күзели-биле ажылдан үнүп болурун ында айыткан.

Ажылдан үнериниң талазы-биле маргылдаалыг айтырыгларны күш-ажылчы маргылдааларны чарар комиссияга, ФЗМК-га болгаш судка көрүп шиитпирлээр. Администрация чериниң күзели-биле кижини ажылдан үндүрериниң дугайын Үндезиннерниң 17 дугаар чүүлүнде айыткан. Ол чүүлдүң бир дугаар кезээнде албан-организация, бүдүрүлге чери дүшкенде азы ажылчыннарның санын ийикпе штатты кызырганда үндүрерин айтып турар. Штат кызырып турда үндүрерде дараазында чурумнарны сагыыр:

Штат кызырылдазы ылап-ла болуп турар болза, бир эвес үндүртүп турар кижи өске улуска бодаарга ажылга артар артык эргелери чок болза, администрация чери ону өске ажылче шилчидер арга чок болза. Ол ышкаш ажылга таарыштыр тургузарга оон ойталап турар болза, ам ажылдан үндүрүп болур.

КЗОТ-туң 47 чүүлүнүң «в» кезээн ёзугаар ажылдакчы кижини «ажылга ажыглаар арга чок апарган» дээш ажылдан үндүрүп, ол чүүлдү калбаа-биле хереглеп турган. Бо чүүлге үндезилеп алгаш, четпестээшкин болгаш дудаглал кылган материал талазы-биле харысалгалыг ажылда ажылдакчыларны, ат-алдарын оскунган кижизидикчилерни ажылдан үндүрүп турган. Бо чүүлге үндезилеп аарыының ужурунда ийикпе өске кандыг бир чылдагаан-биле ажылдап шыдавас апарган кижилерни-даа ажылдан үндүрүп турган. Оон ап көөрге бо чүүлге үндезилеп алгаш, буруулуг-даа буруу чок-даа кижилерниң ажылдан үндүрүп турган.

Үндезиннерниң 17 дугаар чүүлүнүң 2-ги кезээнде өске утканы киирип, билии четпес ийикпе кадыының ужурунда ажылга таарышпас апарган дээш ажылдан үндүрерин көрген. Чүгле бо 2 таварылгада бо дүрүмнүң чүүлүн ажыглап, азы ажылдакчы кижи буруу чок таварылгада ажылдан үндүрүп болур.

Үндезиннерниң 17 чүүлүнүң 3 болгаш 4 кезектеринде күш-ажылдың сагылга чурумун үрээни дээш ажылдан үндүрерин көрген. 3-кү кезээн ёзугаар ажылдакчы бодунуң эрге-хүлээлгелерин чылдагаан чок черге үргүлчү күүсетпейн турар болза үндүрүп болур. Ынчаарда ол кижиге хамаарыштыр мооң мурнунда администрация чери болгаш хөй-ниити организацияларның талазындан хемчеглерни ап турган, ынчалза-даа эттинмейн турар болза чүгле ынчаарда ажылдан үндүрүп болур.

Хөй-ниитиниң талазындан хүлээткен хемчеглер дээрге эш-хуузунуң судтарының болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээни дээш хүлээдип турганы хемчеглер болур. Хоойлуда эрге-хүлээлгезин үргүлчү күүсетпейн турар деп чүүлдү тодаргайлавайн турар.

Практика кырында ажыглап турары болза күш-ажылдың сагылга-чурумун удаа-дараа (бирден хөй) катап үрээри болур. Ынчалза-даа ол кижиниң ону карнызы-биле үрээнин тодарадыр, эттинип ап болурунун аргаларын көөр ужурлуг.

Күш-ажылдың сагылга-чурумун каржызы-биле үреп, ажылче үнмейн турар болза, чаңгыс ындыг таварылга дээш ажылдан үндүрүп болур. Ажыл шаагын үзүп турганы дээш ажылдан үндүрерин үндезиннерниң 17 чүүлүнүң 4-кү кезээнде айыткан. Ажылга ээрик келир болза ону база прогул деп санаар. Ол ышкаш бир ажылдан өске ажылче чурум ёзугаар шилчиттирген кижи аңаа барып ажылдаарындан ойталаар болза, ажылдан бодунуң күзели-биле үнүп турар кижи ийи неделя хуусаа эртпээнде ажылын каптар болза, аныяк специалистер чогуур 3 чыл хуусаа четпээнде ажылын каптар болза, хуусаа айтып керээ чарган кижи ол хуусааның бетинде бодунуң туразы-биле керээни үзер болза ону прогул деп санаар.

Үр үе иштинде аарып турар ажылдакчыларны ажылдан үндүрерин Үндезиннерниң 17 чүүлүнүң 5-ки кезээнде көрген. Аарып турар ажылдакчыларның ажылдап турар чери (дужаалы) 4 ай чедир камгалаттынарын дүрүмде айыткан. Бир эвес туберкулёзтап аараан болза, ажылдап турар дужаалы 12 ай чедир камгалаттынар. Ажыл кылып тургаш, бертик-межелге таварыжып ажылдаар аргазын чидирген ийикпе ажылының аарыы-биле аараан улуска оон чиңгелделерин көргүскен. Ол улустуң ажылдап турар чери (дужаалы) ажылдаар аргазы долузу-биле тургустунгуже азы инвалид бөлүүнче шилчиткиже чедир артар. Мурнунда ажылдап турган кижи ажылга катап ээп келгенде ооң орнунга ажылдап турган кижини ажылдан үндүрерин Үндезиннерниң 17 чүүлүнүң 6 кезээнде көрүп турар. Үндезиннерде ол ажылдакчыны өске ажылче баарын сүмелээрге оон ойталаар болза чүгле ынчаарда ажылдан үндүрүп болурун айыткан.

Үндезиннерниң 18 дугаар чүүлүнүң 1-ги кезээнде администрация чери бодунуң күзели-биле ажылдакчыны ажылдан үндүрерде ук организацияда профэвилел комитединден чөпшээрелди баш бурунгаар алган турарын айыткан. Чөпшээрелди алыры дээрге ажылчын, албан-хаакчыларның ажылдаар эргезин камгалаан хоойлужуттунган магадылал болур. Профэвилелдерниң ажылчын, албан-хаакчыларның эргелерин камгалаар аргаларын улгаттырып турар. Профэвилел комитединиң ажылындан хостаттырган кежигүннерин администрация чериниң күзелин ёзугаар ажылдан үндүрериниң чурумнарының дугайында айтырыгны Үндезиннер үзе шиитпирлээн.

Үндезиннерниң 99 дугаар чүүлүнүң 2-ги кезээнде профэвилел комитединиң даргаларын болгаш кежигүннерин ажылдан чүгле үстүнде турар профэвилел организациязының чөпшээрелин ёзугаар үндүрүп болурун айыткан. Ажылчын, албан-хаакчыларны чүгле администрация чериниң күзели-биле ажылдан үндүрүп турган таварылгада профэвилел организациязының чөпшээрелин алыр. Оон өске таварылгада ук чөпшээрелдиң херээ чок. Ындыг таварылгалар болза, талаларның дугурушканын ёзугаар керээлерни үскенде, хуусаалыг керээниң хуусаазы төнгенде, шериг хүлээлгезинче келдирткенде ийикпе соңгулдалыг ажылга барганда, бүдүрүлге чери-биле кады өске черже көжеринден ойталаанда, ол ышкаш хосталгазын казыдып ийикпе ажылдаар черинге турбас кылдыр шииттиргенде үндүрерде профэвилел организациязының чөпшээрелин албас.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1965 чылдың сентябрь 30-де үндүрген доктаалында айыткан улусту ажылдан үндүрерде профэвилел комитединиң чөпшээрели негеттинмес. Ол доктаалга хамааржыр улус болза, күш-ажылчы маргылдааларын № 1

(Төнчүзү 4-кү арында).

А. А. Фадеев 70 харлаан

ЧОГААЛЧЫ-КОММУНИСТ, ПАРТИЗАН

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы тиилээнде Владивостокка училищеге өөренип турган Александр Фадеевтиң хары чаа-ла 16 четкен. Фадеев калдыг-даа чайгылыышкын чокка революцияның талазынче кирген.

Ол дугайын соонда мынча деп бижээн: «Шилилде кылыры биске берге эвес болган. Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның амыдыралы биске чоок-даа. Максим Горькийниң болгаш Некрасовтуң номнарын школачы сумкага суп алгаш, аныяк идегел-биле революцияга кирген бис».

Революция тиилээн соонда чангыс чыл-даа четпээнде, 1918 чылдың сентябрьда Александр Фадеев большевиктер партиязының кежигүнүнге кирген. Ол чылдың төнчүзүнде Владивостоктуң улусчу бажыңынга Булыга дээр аныяк оол үргүлчү-ле кээп турган. Ол бажыңга кино үндүрер, ажылчын артистерниң бот-тывынгыр бөлүү оюн көргүзер. Оюн-шии болуп турда, сцена адаанга угуулга хуудустары парлап турганын колчакчы эрге-чагыргаларның билип алыры берге. Булыга дээр бөдүүн оол—коммунист Фадеев ол дээрзин колчакчылар билбейн турганнар. Партияның чажыт комитединиң организастаалдарының бирээзи Игорь Сибирцев ынчаарда Фадеевтиң революсчу болур чоруунга улуг салдарлыг болган.

Ынчангаш Александр Александрович Фадеев Ыраккы Чөөн чүкке хамааты дайынга анаа дайынчыдан бригада шериг комиссарынга чедир орукту эрткен.

1921 чылда партияның X съездизиниң делегады А. А. Фадеев ол съездиниң делегаттары-биле кады Кронштадт үймээнин базарынга киришкен. Ооң соонда Москваның даг академиязынга өөренген. 1924 чылда партияның Төп Комитеди Фадеевти партия ажылынче чоруткан. Каш чылдарда Донга болгаш Кубаньга солун ажылы кылып турган.

Александр Фадеевтиң чечен чогаал ажылы 1922—1923 чылдарда-ла эгелээн. «Чаза шаптырыышкын» деп тоожуну болгаш «Агымга удур» деп рассказты Фадеев ол чылдарда бижээн.

Ооң сураглыг «Чаза шаптырыышкын» деп романы 1927 чылда парлаттынган. Ол чогаал Фадеевтиң чогаалчы атсураан калбарткан. Ыраккы Чөөн чүкке даштыкы интервенцияның болгаш хамааты дайынның үезинде болуушкуннарны ол чогаалда чуруп көргүскен. «Чаза шаптырыышкын» деп роман чүгле Фадеевтиң чогаадыкчы чедиишкини эвес, харын-даа бүгү совет чечен чогаалга улуг болуушкун болган. М. Горький ону бедии-биле үнелээн.

Россияның пролетаржы чогаалчыларының эвилелиниң секретариадынга Фадеев ажылдап турган, сураглыг чогаалчылар — Серафимович, Федин, Леонов, Маяковский, Тихонов суглар-биле чоокшулашкан.

Ол үеде чаа романы бижиири-биле материалдар чыып ап турган. Ол болза «Удэгеден сөөлгү кижи» деп чогаал ол. А Фадеев ол романны барык-ла бүгү назынында бижип келген. Чогаалчының чуртталгазының эң-не хайнышкынныг үезиниң дугайын ол романда көргүзүп турар. Владивостоктуң чажыт большевик организациязынга болгаш партизан шимчээшкининге кады ажылдап турган эштериниң болгаш өңнүктериниң дугайын, оларның аразынга бодунуң дугайын Саша Булыга деп ат-биле чогаалчы бижээн. Ол романның бижиттинген ийи тому дайын эгелээриниң мурнуу чартыында парлаттынып үнген.

1936 чылда Испанияга фашистиг үймээн эгелей бээрге, А. Фадеев совет чогаалчыларның төлээлери-биле кады делегейниң чогаалчыларының культура камгалалының эвилелиниң ынчаарда Испанияга болган ийиги конгрезинге киришкен. Оон эгелээш-ле Фадеев тайбың дээш демиселчи болуп, даштыкы чурттарга чоруп, фашизмге удур тайбың дээш демиселче бөдүүн кижилерни кыйгырып турган.

1939 чылда партияның XVIII съездизи Фадеевти Төп Комитеттиң кежигүнүнге соңгаан. Чогаалчылар ону Совет чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң президиумунуң секретарынга база соңгаан.

Фашистиг Германия оор ёзу-биле Совет Эвилелинче халдаанындан Ада-чурттуң Улуг дайыны эгелээн. Александр Фадеев «Правда» солуннуң корреспондентизи болуп, фронтуже өске-даа чогаалчылар-биле кады чорупкан.

«Аныяк гвардия» деп романны А. Фадеев кыска үе дургузунда — бир чыл тос ай иштинде чогааткан. Ол роман 1945 чылдың төнчүзүнде парлаттынган. «Аныяк гвардия» —чүгле аныяк каш краснодончуларның демиселиниң төөгүзү эвес, харын база фашистиг эжелелге удур бүгү совет улустуң демиселиниң төөгүзү болур. Ада-чурттуң дайынының дугайында эң эки чогаалдарның бирээзи болур «Аныяк гвардияны» тыва номчукчулар боттарының дылынга номчуп турар, ону киножутканын ындыг аттыг фильмден көрүп турар, тыва театрның сценазынга-даа көрген.

Совет чечен чогаалдың хөгжүлдезинге ачы-хавыяазы дээш А. А. Фадеев ийи Ленин ордени-биле болгаш медальдар-биле шаңнаткан.

Чылдар эртсе-даа чогаалчы-коммунист А. А. Фадеевтиң ады совет литературада өлүм чок. Александр Фадеевтиң төрүттүнгенинден бээр 70 чыл болганын бүгү чурт демдеглеп турар.

Б. ХӨВЕҢМЕЙ.

Александр Фадеевтиң чуртунда

«Ыраккы Чөөн чүк барык мээң Төрээн чуртум» деп 1935 чылда «Известия» солуннуң корреспондентизи-биле беседазынга А. Фадеев демдеглээн. «Бистиң черивиске улуг чоргаар ынакшыл-биле ынак чораан мен» деп, ол бодунуң чалыы назын үезиндеги өңнүүнге бижээн.

Делегей литературазының Горький аттыг институду, ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилели, Бүгү-эвилелдиң «Билиг» ниитилели, Ыраккы Чөөн чүктүң күрүне университеди чогаалчының 70 харлаарының бүдүүзүнде Фадеевтиң амыдыралынга болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазынга тураскааткан эртем конференциязын эрттирген.

«Фадеевчи черлерде» деп чаа экскурсия маршрудун Примор крайда ажыткан. Ук маршрут Уссурий тайгазында болгаш ол чоок дагларда шагда партизаннарның ак гвардейжилер-биле тулчуп турган черлерин таварааш, Чугуевка суурга кээп доостур. Владивостоктан 400 хире километр черде Чугуевка суурга чогаалчының чаш чылдары болгаш аныяк үези эрткен.

«Шагда бо суур ээнзиргей чер болгай. Кожазында Евгеньевка (амгы Спасск-Дальний) деп станцияның оруу үрелип калган турган. Суурда чүгле эге школа бар. Башкы, почта дүжүмеди, арга-арыг хайгаараакчызы болгаш мээң авам болгаш соңгу адам (олар фельдшерлер улус)—чүгле беш интеллигент бар» деп Александр Фадеев революция мурнунда ол суурнуң дугайын сактып чугаалаар турган.

Бичии Саша башкыга азы агрономга өөренип алгаш, төрээн суурунуң чонунга бараан болур изиг күзелдиг чораан. 1917 чылдың Октябрь революциязының ачызында оолдуң күзел-чүткүлү боттанып, ол ат-сураглыг чогаалчы апарган. Фадеев бодунуң амыдыралының бүгү дургузунда тайга черде суурнуң, ооң кижилериниң дугайын онзагай сонуургап чораан.

Ыраккы Чөөн чүкте чогаалчыга эң чырык тураскаал бөгүнгү Чугуевка суур болур. Ам мында 10 муң кижи чурттап турар. Октябрьның 50 чылы аттыг асфальтылыг кудумчу суурнуң бир ужундан өске ужунга чедир чеди километр шөйлү берген. Көрүштүг чараш бажыңнарның кырында телеантенналар көстүп турар. Чугуевканың төвүнде он чылдың ийи каът школа-интернады чогаалчының адын эдилээн. Оон аңгыда суурда сес чылдың ийи школазы; музыка школазы, культура ордузу, кинотеатр дээш кайызын ол дээр.

Суурда ном магазининден улуг ырак эвесте, таптыг-ла топте, улуг эвес ак бажың турар. Чогаалчының дуңмазы Татьяна Александровнаның сактып турары-биле «бо бажыңга чайгы үелерде уруглар удуп турган». 1961 чылдың сентябрьда бо бажыңда А. А. Фадеевтиң тураскаалдыг музейин ажыткан. Бо аразында Совет Эвилелиниң аңгы-аңгы булуңнарындан маңаа 90 муң хире кижи келгеш барган. Музейде хөй санныг фотодокументилер бар. Ону чогаалчы боду, ооң өг-бүлези, эш-өөрү Чугуевканың чурттакчыларынга берген. Александр Фадеевтиң Москва чоогунда Переделкинода дачазында чогаалчының ажылдаар кабинедин домейлештир тургускан. Мында чогаалчының ат бижээн номнары, «Аныяк гвардияның» авторунга Олег Кошевойнуң аваазының чагаазы дээш өске-даа солун чүүлдер бар.

Чогаалчының төрүттүнгенинден бээр 70 чыл болган юбилейин Чугуев районнуң хөй-ниитизи калбаа-биле демдеглеп турар.

Евгений СУВОРОВ.

(ПМА).

Харылап турар участогунда өг-бүле бүрүзүнүң чагыткан солун, журналдарын, чагааларын Сумбаа Кулдун чогуур үезинде чедирип, чонга хүн бүрүде өөрүшкүнү болдуруп, оларның хүндүткелин чедип алган. Ол өг-бүле бүрүзүнге күзенчиг аалчы.

ЧУРУКТА: Эрзин суурда почтачы С. Кулдун.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

Көрүлде соонда бодалдар

ЧЕДИИШКИН ЧҮДЕЛ?

Бот-тывынгыр уран чүүлдүң республика көрүлдезинге ыраккы Мөңгүн-Тайга районнуң коллективи база ийиги черни алганын номчукчулар билир. Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Таңды ышкаш шыырак дээш улуг районнарның бот-тывынгыр коллективтери-биле чергелештир бо районнуң шылгарап үнүп келгени оларның онзагай улуг чедиишкини болган.

Мөңгүн-Тайганың бот-тывынгыр артистериниң бышкан, шилиндек, идейлиг утка-шынарлыг номерлерин көрүлдеге эккеп сонуургатканын сайгарып демдеглексээн ийик мен. Мооң мурнунда көрүлдеге оларның канчаар ойнаанын амгы көргүзүг-биле деңнээри берге. Бо эрткен үе дургузунда бот-тывынгыр артистерниң уран-мерген талантызының өскенин, оларның концерт программазының ниити тургузуу, ооң ут-шинини шынаржааны мактавас аргажок.

Утка-шынары шоолуг эвес узуңдүлер, ыры, танцы эрткен көрүлде үезинде оларның программазынга кирген турду. Чижээ, «Чалгаапай» деп сцена дижик. Кыцкы бертер кеткен, ховеңниг чувурлерлиг ийи чалгаа сценага үнүп келгеш, ыяш хирээлеп, арагалап олурар көргүзүг 10 минута дургузунда үргүлчүлеп турган. Программада кандыг-даа чаа, чогаадыкчы чүве чок болганы-биле олар шоолуг-ла чер албайн барган.

Партияның XXIV съездизинге тураскааткан республика көрүлдезинге мөңгүн-тайгажылар чогаадыкчы идепкей-биле тура-сөруктүг ажылдааннар. Программаның идейлиг утка-шынары, оларны күүсеткен деңнели бедээни өөрүнчүг. Саая Соскалдайның күүсеткен уран номчулгазы, танцы бөлүүнүң күүселделери көрүкчүлерниң болгаш жюри кежигүннериниң макталынга төлептиг болган. Чижээ: «Селгүүстээшкин» деп танцыда тыва улустуң шаг төөгүден бээр чурумчуй берген шимчээшкиннерин бөдүүн, көрүштүг кылдыр көргүскен. Танцының национал аяны, шимчээшкиннерни шын пилээни черле солун. Ук танцыны моон соңгаар-даа улам сайзырадып кылырының аргалары бар. Бо районнуң көрүлдеге киришкен танцычылары (оларның удуртукчузу эмчи Любовь Ондар) черле чедиишкинниг болганын демдеглээри чугула. Көрүлдениң жюризи база ону онзалап айыткан.

Даржаа Хунаа-Караның «Хомудава», «Мегим чечээ» деп ырларны күүсеткени солун. Хомусчуларның күүселдезин көрүкчүлер-даа, жюри-даа бедии-биле үнелээн.

Мөңгүн-Тайга районнуң бот-тывынгыр артистериниң чедиишкини чүдел? Бирээде, районда бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнери доктаамал ажылдап турары тодаргайдыр. Каш хонук дургузунда буу-хаа белеткенирге эки түңнел чедип алдынмазы билдингир. Ол ышкаш районнуң партия, совет органнары бот-тывынгыр уран чүүлдү эки удуртуп, дузалап турары илдең-дир.

Сцена культуразының талазы-биле оларны мактап болур. Артистерниң сценаже үнер, кирери, номер бүрүзүн сула чараш күүседири, ырлап турган ырызының азы шүлүүнүң ханы утка-шынарын бүгү-ле сеткил-сагыжы-биле хайнышкынныг ойнап турары эки. Сценага номер бүрүзүн күүседип турда, уран-шевер холдар-биле кааштап дааран национал тон-хептиң оң-чазының, оларны ушузалап даарап кылганы онзагай.

Шак ындыг сценажыдыв кылган, бедик шынарлыг концерттиг белеткеп алганында Культура министерствозунуң улуг инспектору Александр Салчактың үлүг-хуузу база бар. Харысалгалыг эш бот-тывынгыр артистерге практиктиг дузаны чедиргени эки. Программаны тургузарын, идик-хептин даараарын, тус-тус номерлерни артисчи мергежил-биле режиссёрлап таарыштырган.

Көрүлде үезинде тус-тус районнарже тускай эртемниг специалистерни практиктиг дуза чедирери-биле чорудуп турган болгай. Ынчалза-даа бот-тывынгыр артистерге практиктиг дуза чамдык районнарга кошкак болганын демдеглээр апаар. Ылаңгыя Эрзин, Тес-Хем, Өвүр, Бай-Тайга районнарга бо талазы-биле дуза ониз кошкак болганы көрүлдеден-не илдең.

Ыраккы бо районнуң агиткультбригадазы көрүлдеге багай эвес ойнааны айтып болур. Агитбригаданың удуртукчузу М. Сотпа аңгы-аңгы номерлерни мергежилдиг күүседирин чедип алган. Ынчалза-даа программаны тодаргай углаанышкынныг тургускан болза, улам эки болур ийик.

Агиткультбригаданың артистери узун чайның дургузунда районнуң бүгү девискээрин кезип, малчыннарга дузалажып шефтевишаан, концерт көргүзүглери-биле чонну өөртүп келген. Бо талазы-биле «Малчын» колхозтуң (даргазы Б. Кошкар-оол) бүгү талалыг эки дузазын демдеглээри өөрүнчүг.

Ам сорулга болза чедиишкиннерни быжыглаары, бот-тывынгыр уран чүүлдүң доктаамал ажылдаарын бүрүн чедип алыры болур.

К. САГДЫ,
Профэвилелдериниң бот-тывынгыр уран чүүл Бажыңының директору.

„БУРЯАД УНЭН“

Бурятияның «Буряад унэн» солуну чоокта чаа бодунуң 50 чыл оюн демдеглеп эрткен. Ук солун национал дылында үнүп турар. В. И. Лениниң айтыышкынын амыдыралга күүсетпишаан, Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында Коммунистиг партия төпке болгаш чер-черге партийжи база совет парлалганың калбак четкизин тургузар талазы-биле улуг ажылды чорудкан.

Янзы-бүрү национал улустарның төрээн дылының кырынга солуннарны массалыы-биле тургусканы чорук Совет эрге-чагырганың быжыглаары дээш, шинчилелди социалистиг ёзу-биле чаартыры дээш, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгези дээш демиселге канчаар-даа аажок улуг рольду ойнаан. Аңаа хамаарыштыр «БУРЯАД УНЭН» солуннуң редактору Ц. Цыбудеевтиң допчу чүүлүн номчукчуларга сонуургаттывыс.

Чээрби чылдың эгезинде бурят дыл кырынга партийжи солунну организастап, тургузуп алыры белен эвес турганын билир бис. Солун ажылынга мергежилдиг кадрлар-даа, полиграфия ажылдакчылары-даа барык чок турган. Полиграфия баазазы база четпес. Ындыг янзылыг бергелер тураажок. Бурятияның үндезин чурттакчыларының төрээн дылының кырынга массалыг солун тургузар дугайында айтырыг шиитпирлеттине берген.

Ыраккы Чөөн чүк Республиканың Бурят-моол автономнуг областың эргелелиниң органы болур «Шэнэ байдал» («Чаа амыдырал») солун 1921 чылда организастаттынган. Баштайгы революсчу солуннуң тургустунганы бурят улустуң амыдыралынга улуг болуушкун болбушаан, номчукчуларының сонуургалын, өөрүшкүзүн хайныктырыпкан.

«Шэнэ байдал» солуннуң баштайгы номери 1921 чылдың декабрьда үнген. Ол үеде бот-тускайлаң Бурят АССР бактаап тургустунмааны билдингир. Ынчан бурят-моол автономнуг ийи областы: бирээзи РСФСР-ниң, өскези—Ыраккы Чөөн чүк Республиканың составынга бактаап турган. «Шэнэ байдал» солун Октябрьның социалистиг революциязының улуг идеяларын, большевиктиг партияның политиказын пропагандалап, Совет эрге-чагырганы быжыглаары дээш демисежип, улуг тайылбыр ажылын бурят ажылчы чоннуң ортузунга чоруткан.

Автономнуг ийи областы Бурят-моол Автономнуг Совет Социалистиг Республика кылдыр каттыштырган соонда, 1923 чылдың октябрь айда «Шэнэ байдалды» «Бурят-моол унэн» кылдыр өскерти адаан. А республиканы чаарты адаан-биле холбаштыр 1958 чылдан бээр ук солунну «Буряад унэн» кылдыр адаар апарган.

«Буряад унэн» солуннуң төөгүзү социализм болгаш коммунизм дээш, экономика болгаш культура, литература болгаш уран чүүлдү хөгжүдер дээш, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгези дээш, чоннуң материалдыг байдалын экижидер дээш бурят улустуң демиселиниң төөгүзү-биле, ажыл-амыдыралы-биле тудуш холбаалыг. Ол солуннуң хөгжүлдезиниң чадалары Бурятияның эртип келген оруунуң төөгүлүг үелери-биле бүрүн дүгжүп турар. Хамааты дайынның соонда улус ажыл-агыйының катап тургузуушкуну, республиканы индустриализастаары, көдээ ажыл-агыйны коллективизастаары, фашизмге удур Ада-чурттуң Улуг дайыны, тиилелге соонда улус ажыл-агыйының катап тургузуушкуну болгаш хөгжүлдези—бо бүгү төөгүлүг болуушкуннарны «Буряад унэн» солун бодунуң арыннарынга тодаргай-биле чырыдып келген.

Бистиң партиявыстың Төп Комитеди национал парлалганы хөгжүдеринге хүн бүрүнүң дузазын көргүзүп келген болгаш көргүзүп турар. 1925 чылдың февральда-ла партия Төп Комитединиң кадызынга республикада солун, сеткүүл парлалгазының байдалының дугайында илеткелди дыңнап, чугаалашкаш, «Бурят-моол унэн» солуннуң редакциязын партийжи болгаш мергежилдиг кадрлар-биле быжыглаар дугайында, көдээ бижикчилер шимчээшкинин удуртур, тараачыннар ортузунга литератураны калбаа-биле нептередип үндүрер, Бурятияның ном үндүрер черинге дуза чедирер дугайында чугула шиитпирни хүлээп алган. Ол ышкаш партия Төп Комитединиң шиитпиринге үндезилээш, 1930—1931 чылдарда он бир аймакка орус болгаш бурят дылдар кырынга үнер район солуннарын тургускан. Партияның ындыг сагып салдыышкынының ачызында бистиң парлалгавыс чылдан чылче шапкын хөгжүвүшаан, экономика болгаш культура тургузуушкунунга коллективтиг организакчы, пропагандисчи рольду ойнап келген болгаш ойнавышаан.

Совет Эвилелиниң улустарының акы-дуңма найыралын улам калбаа-биле быжыглаарынга, совет патриотизмни болгаш пролетарлыг интернационализмни ханы пропагандалаарынга, СЭКП-ниң ленинчи национал политиказының тиилелгезин тайылбырлаарынга хөй националдыг чуртувустуң амыдыралындан алган боттуг чижектерни ажыглаары чугула. Бистиң «Буряад унэн» солуннуң арыннарынга **«Россияның акы-дуңма республикаларында», «Бистиң совет чуртта», «Национал округтарда»** деп рубрикалар доктаамал үнүп турар. Аңаа автономнуг республикаларның, крайларның болгаш областарның амыдыралындан янзы-бүрү информацияларны болуктеп берип келген бис. Ам ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр 50 чыл оюнга белеткел-биле холбаштыр республикалар база областар солуннарының чамдык редакциялары-биле бүдүн-бүдүн арыннар солужарын планнап турар бис. Ону ынчаар кылыр ужурлуг-даа бис.

АЖЫЛЧЫННАРНЫ, АЛБАН-ХААКЧЫЛАРНЫ АЖЫЛДАН ҮНДҮРЕРИНИҢ ЧУРУМНАРЫ

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

даңдыны барымдаалап үзе шиитпирледир улус, конкурс ёзугаар ажылга кирер кижилер чаа хуусаада соңгутпаан азы ол ажылынга таарышпас болза, иштики чурумнарның уставынга чагыртып турар кижилерни ажылдан үндүрерде профэвилел комитединиң чөпшээрелин алыры көрдүнмээн болза, дакпырлап ажылдап турар кижини бо ажылындан үндүрерде, хосталгазын казыдып азы ажылдап турар чериндеп өске черге эрттирер кылдыр эдип чазаар ажылдарга шииттирген кижилер болур.

Түр үеде болгаш сезоннуг ажылга киргеш, ол хуусаазы эрткен улусту, ажылга хүлээп алырда тургускан шенелдени тудуп шыдаваан улусту профэвилел комитединиң чөпшээрели чокка ажылдан үндүрер. Өске таварылгаларда ажылчын, албан-хаакчыларны ажылдан үндүрерде профэвилел организациязының чөпшээрелин баш бурунгаар алган турар ужурлуг.

Профэвилел комитединиң чөпшээрели чокка ажылдан үндүрер болза ону күш-ажыл хоойлузун каржызы-биле үрээн деп санаар. Ол ажылдакчыны ажылга ынап-ла катап тургузарын Үндезиннерниң 18 чүүлүнүң 2 кезээнде айыткан.

Ажылчын, албан-хаакчыларны ажылдан үндүрүп турда тыпсыр дыштаныгга дузаламчызы. Бо дугайында чурумда элээн өскерилгелерни киирген. КЗОТ ёзугаар чамдыкта ажылдан үндүрер дугайын ийи неделя бурунгаар сагындыргаш, ындыг дузаламчыны бербейн турган. Үндезиннерниң 19-ку чүүлүнде чүгле ийи неделяның дыштаныр дузаламчызын тыпсырын, кандыг таварылгада ындыг дузаламчыны бээрин тодаргай айыткан. Ол таварылгалар болза: шеригге келдирткени, бүдүрүлге чери өскээр көжүп турда ынаар баарындан ойталааны, штат кызырылганы, ажылга таарышпааны, мурнунда ажылдап турган кижи ажылга катап чедип келгенде болгаш администрация чери ажылга чогуур таарымчалыг байдалдарны тургузуп бербээнде ажылдан үнүп турда дыштаныр дузаламчыны тыпсыр. Дыштаныр дузаламчы ийи неделяның ажыл төлевириниң хемчээли-биле болур.

Үндезиннер күштүг болган үеден бээр (1971 чылдың январь 1-ден) ажылдакчы кижини ажылдан үндүрген чылдагаанын Үндезиннерниң 15, 16, 17 болгаш 20 чүүлдеринде айытканы ёзугаар күш-ажыл дептеринге демдеглеп турар. Чамдык категорияның ажылдакчыларын ажылдан үндүрериниң чурумнарының дугайын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1970 чылдың ноябрь 30-де үндүрген Чарлыының 106 чүүлүнүң 3 болгаш 4 кезектеринде айыткан. Ында көрдүнген немелделер ёзугаар ССРЭ-ниң болгаш эвилелдешкен республикаларның күштүг бооп турар чүүлдерин барымдаалап чамдык ажылдакчыларны ажылдан үндүрүп турар. Чижээлээрге кижизидикчи хүлээлгелерни күүседип турар ажылдакчы кижи бодунуң багай чуруму-биле, ат-алдарын оскунуп, моон соңгаар ол ажылга арттырар арга чок апарза Үндезиннерниң 17 дугаар чүүлүн ёзугаар эвес, а ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1970 чылдың ноябрь 30-де үндүрген Чарлыының 15 дугаар чүүлүн ёзугаар ажылдан үндүрер.

Акша болгаш өртектиг барааннар тудуп, сайгарып турар ажылдакчы кижи самчыгдал, дудагдал кылып аңаа көргүскен идегелди оскунганда ССРЭ-ниң Күш-ажылдың Улус Комиссариадының Чөвүлелиниң 1930 чылдың ноябрь 6-да үндүрген доктаалының 6 дугаар пунктузун ёзугаар ажылдан үндүрер. Үндүрген чылдагаанын үстүнде айыткан Чарлыкты болгаш доктаалды ёзугаар ажылдан үндүрген деп Күш-ажыл дептеринге демдеглээр. Чамдык ажылдакчыларны ажылдан үндүрерде немелде магадылалдарны хоойлуда көрген.

Үндезиннерниң 73 дугаар чүүлүн ёзугаар саатыг ийикпе уруглар эмзирер, бир хар чедир назылыг уруглуг херээженнерни администрация чериниң күзелин ёзугаар ажылдан үндүрүп болбас деп айыткан. Оларны чүгле бүдүрүлге, албан чери бүрүнү-биле дүжүп турда ажылдан үндүрүп болур. Ынчалза-даа өске ажылга ынап-ла таарыштыр тургускан турар ужурлуг.

Үндезиннерниң 82 чүүлүнде он сес хар четпээн назылыг ажылчын албан-хаакчыларны администрация чериниң күзелин ёзугаар назы четпестерниң район (хоорай) комиссиязының чөпшээрелин ёзугаар ажылдан үндүрүп болурун айыткан. Шериг назылыгларны шеригге баар чылында администрация чериниң күзелин ёзугаар чүгле күш-ажыл чурумун каржызы-биле үреп турар таварылгадан аңгыда ажылдан үндүрүп болбас.

Кодээ (суур) Совединиң депутаттары администрация чериниң күзелин ёзугаар кодээ (суур) Совединиң сессиязының, сессиялар аразында күүскомунуң чөпшээрели чокка ажылдан үндүрткен турул болбас. Командировкада турар ажылдакчыны бодунуң ажылдап турар черинге ээп келгиже чедир ажылдан үндүрүп болбас. Ээлчеглиг ийикпе немелде пөлээде турар ажылдакчыларны бүдүрүлге чери бүрүнү-биле дүжүп турда азы ол кижиниң ажылы-биле дорт холбашкан кемниг херек үүлгеткен ужурунда шииткен шииткел күштүг болган таварылгадан өске үеде ажылдан үндүрүп болбас.

Шын эвес черге ажылдан үндүрткен кижилерни ажылга катап тургускан таварылгада ол кижиниң ажылдавайн турган үезин мурнунда дурум чүүлүнде чүгле 20 хонуктуң ажыл төлевирин төлеп бээрин чурумчуткан турган болза, 3 айның ажыл төлевирин төлеп бээрин Үндезиннерде айыткан.

С. ДОРСАТ,
профэвилелдериниң область чөвүлелиниң юрист-консультантызы.

ТЕЛЕвидение

ДЕКАБРЬ 24-ТЕ

КЫЗЫЛДАН

19.00— Телемедээлер (тыва дылга). 19.20 — Телемедээлер (орус дылга). 19.30 — **«Шыңган XX век».** Документалдыг кино. 19.50— **«Мээң бажыңым —Тываның төвү».** Дамчыдылга.

МОСКВАДАН

20.20 — **«Экии, орус цирк!»** Документалдыг телекино. 20.50 — **«Музыкалыг чарлал».** 21.50—22.00 — Чапсар. 22.00— Сөөлгү медээлер. 22.10— **«Ийлээ».** Уран-чечен телекино. 23.00 — 00.00—А. С. Спендиаровтуң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл болганынга тураскааткан байырлыг хурал. Күрүнениң Академиктиг Улуг Театрындан дамчыдылга. (Бирги кезээ).

АГААР

Бөгүн республикага бүргеп, аязыр. Чамдык черлерге хар чаар. Барыын углаңнышкының хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы даглыг черлерге 17—22, арткаңнарынга 26—31 градус соок.

Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Чөөн углаңнышкынныг хат кошкак. Агаарның температуразы 27—29 градус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ДЕКАБРЬ 24-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Квиллерниң меморандуму» 9.40, 11.35, 13.30, 15.25, 17.20, 19.15, 21.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **Киночыыңды** 10, **«Кол интервью»** 15, 16.45, 18.45, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: **Уругларга дириг-чуруктар** 9.20, **«Ак-кок согун»** 10.50, 14.40, **«Ыпак эвээн херээжен»** 12.40, 14.40, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Одиссейниң ужурадлары»** 15, 20.30, **«Мээң тик шагым»** 16.50, 18.40 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: **«Балык эштип үнүп келген хүн»** 18.30, 20.30 шактарда.

КОМПЛЕКСТИГ ЭКСПЕДИЦИЯНЫҢ КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: **«Кол согуушкуннуң углаңнышкыны»** (1-ги, 2-ги кезектери) 17.30, 20 шактарда.

«СОВЕТ ТЫВАНЫҢ 10 ЧЫЛЫ» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: **«Дева сылдыстарының адаавда»** 16 шакта.

Хөгжүм-шии театрынга

ДЕКАБРЬ 25-ТЕ

«ХОРАГАЙ ИДИНТЕР»

Г. Гизаттың бо шиизин көрүкчүлерниң дилээни ёзугаар чүгле чаңгыс хүнде көргүзер.

Шии кежээкиниң 19.30 шакта эгелээр.

САДЫП АЛЫКЧЫЛАРНЫҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ!

Кызыл садыг чериниң бүгү үлетпүр бараанпар магазиннери декабрьның 26-да, воскресеньеде кежээкиниң 6 шакка чедир ажылдаарын садып алыкчыларга дыңнадып тур.

КЫЗЫЛ САДЫГ ЧЕРИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының болгаш пропаганда килдизиниң 35-24, харысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа база совет тургузуг килдизиниң 41-27, информация килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн баргаңда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер

Тыва АССР-ның Министрлер Чөвүлелиниң чанында Тываның ном үндүрер чериниң республика типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу 1.). ТС—27269.